

1 Aktiebolag och ekonomiska föreningar

Sammanfattning

För aktiebolag och ekonomiska föreningar sker beskattning i ett enda inkomstslag, näringsverksamhet. I vissa fall finns dock särskilda regler för kvittning mellan överskott och underskott inom detta inkomstslag. Begränsningar finns också i vissa fall vad gäller möjligheterna att utnyttja tidigare års underskott efter bl.a. ägarbyte.

Koncerner utgör inte skattesubjekt i Sverige. I stället beskattas de i koncernen ingående juridiska enheterna. Det tas emellertid hänsyn till koncernförhållanden i skattelagstiftningen. Ett exempel är reglerna om koncernbidrag, som tillåter en resultatutjämnning inom koncernen. Ytterligare ett är bestämmelserna om undantag i vissa fall från skattskyldighet för utdelning på andelar. Huvudprincipen kan sägas vara att skattebelastningen för en koncern inte ska vara större och inte heller mindre än den skulle ha blivit om koncernens verksamhet hade bedrivits av *ett* företag.

1.1 Allmänt

1 kap. 3, 14 §§ IL
13 kap. 2-3 §§ IL
14 kap. 10, 14 §§ IL
24 kap. 2§ IL
25 kap. 2-5 §§ IL
48 kap. 26 § IL
65 kap. 14 § IL
prop. 1989/90:110
prop. 1993/94:50
prop. 2001/02:140

1.1.1 Inkomstslag m.m.

Skattskyldiga för i princip all inkomst

Aktiebolag och ekonomiska föreningar utgör civilrättsligt sett självständiga rättssubjekt och svarar själva med sina tillgångar för sina åtgärder och förpliktelser. Varje företag beskattas för

22 Aktiebolag och ekonomiska föreningar

sina egna inkomster. Skattskyldighet föreligger i princip oavsett om inkomsten förvärvats i Sverige eller utomlands. Härvid beräknas företagets inkomst i huvudsak enligt bestämmelserna i 13-40 kap. IL.

Näringsverksamhet

All beskattning sker i ett enda inkomstslag, nämligen näringsverksamhet (1 kap. 3 § IL).

För aktiebolag och ekonomiska föreningar utgår statlig inkomstskatt med 28 % på den beskattningsbara inkomsten. Någon kommunal inkomstskatt erläggs inte.

En näringsverksamhet

För aktiebolag och ekonomiska föreningar hänförs all inkomst till en och samma näringsverksamhet (14 kap. 10 § IL). Även i utlandet bedriven verksamhet hänförs till denna näringsverksamhet i den mån den bedrivs direkt av det svenska företaget. Exemptmetoden i dubbelbeskattningsavtal kan dock undanta verksamheten från svensk beskattning.

Enligt 13 kap. 2 § IL gäller att för aktiebolag och ekonomiska föreningar räknas inkomster och utgifter på grund av innehav av tillgångar och skulder eller i form av kapitalvinster och kapitalförluster till inkomstslaget näringsverksamhet, även om inkomsterna eller utgifterna inte ingår i en näringsverksamhet enligt 13 kap. 1 § IL. Om ett penninglån lämnats till en juridisk person i strid med det s.k. låneförbudet i ABL och detta utlöser beskattning ska denna ske i inkomstslaget näringsverksamhet (13 kap. 3 § IL).

Någon uppdelning på olika näringsverksamheter görs således inte. Om ett aktiebolag driver flera olika verksamheter i Sverige kan ett negativt resultat i en verksamhet kvittas mot ett positivt i en annan verksamhet.

Resultat från handelsbolag

Bestämmelsen i 14 kap. 10 § IL om att all inkomst hänförs till samma näringsverksamhet gäller även inkomster från ett handelsbolag i vilket ett aktiebolag eller en ekonomisk förening är delägare. Inkomst i ett svenskt handelsbolag ska tas upp vid den taxering då handelsbolaget skulle ha taxerats om det hade varit skattskyldigt (1 kap. 14 § IL).

Underskott

Om underskott uppkommer vid beräkningen av företagets inkomst medges avdrag för underskottet i aktiebolagets enda näringsverksamhet närmast följande beskattningsår. Kan underskottet inte utnyttjas då, får det föras vidare till närmast följande beskattningsår och så vidare till dess det blir möjligt att utnyttja underskottet. Rätten till avdrag för underskott gäller även för underskott hänförligt till utomlands bedriven verksamhet.

Vid sådana ägarförändringar i företaget som innebär att en ny ägare eller grupp av ägare får det bestämmande inflytandet kan

dock rätten till avdrag för gamla underskott inskränkas eller falla bort, se avsnitt 7.

Trots att ett företags samtliga verksamheter hänförs till en enda näringsverksamhet finns det vissa inskränkningar i rätten till avdrag för underskott och förluster.

En sådan inskränkning gäller rätten till avdrag för underskott på verksamhet i kommanditbolag eller, i vissa fall, handelsbolag (14 kap. 14 § IL). En kommanditdelägare i ett svenskt kommanditbolag får inte dra av underskott från kommanditbolaget till den del summan av avdraget och de avdrag som gjorts tidigare beskattningsår skulle överstiga ett belopp som motsvarar vad delägaren satt in i bolaget eller åtagit sig att sätta in i bolaget. En delägare i ett svenskt handelsbolag som i förhållande till övriga delägare har förbehållit sig ett begränsat ansvar för bolagets förbindelser ska dra av sammanlagt högst ett belopp som motsvarar hans ansvar. Underskott som inte ska dras av på grund av nämnda bestämmelser ska dras av vid beräkning av resultatet från bolaget det följande beskattningsåret (14 kap. 15 § IL).

En annan begränsning finns i rätten att kvitta förluster vid avyttring av delägarrätter som inte utgör lagertillgångar mot andra inkomster i verksamheten, se avsnitt 1.2.3. Det finns också i övrigt regler som i vissa situationer inskränker rätten att utnyttja tidigare underskott, se avsnitt 7.

Bokföringsmässig grund

Huvudprincipen i inkomstslaget näringsverksamhet är att inkomsten beräknas enligt bokföringsmässiga grunder. Från denna huvudprincip görs vissa undantag.

Inkomstberäkning i vissa fall enligt kapitalvinstregler

Beskattningen av kapitalvinster och kapitalförluster i inkomstslaget näringsverksamhet regleras i 25 kap. IL

25 kap. 2 § IL hänvisar till de grundläggande bestämmelserna om kapitalvinster och kapitalförluster i 45, 46, 48-50, 52 och 55 kap. IL. De kapitel till vilka hänvisning görs är till stora delar gemensamma för inkomstlagen kapital och näringsverksamhet.

Av 25 kap. 2 § IL framgår att inkomstberäkningen vad gäller försäljning av anläggningstillgångar i form av fastigheter och sådana andelar i privatbostadsföretag som avses i 2 kap. 17-18 §§ IL ska ske enligt kapitalvinstreglerna i inkomstslaget kapital och inte utifrån bokföringsmässiga grunder (se dock nedan angående särskild reglering beträffande fastigheter och bostadsrätter). Det samma gäller, som ovan nämnts, vid beräkning av kapitalvinst och kapitalförlust för egendom som anges i 48-50 kap., 52 kap. och 55 kap. IL. Uppkommet resultat ska sedan redovisas som inkomst av näringsverksamhet.

24 Aktiebolag och ekonomiska föreningar

Härvid gäller i princip inte någon begränsning i avdragsrätten om avyttringen skulle ge upphov till kapitalförlust (undantag dock för förluster vid avyttring av delägarrätter). Den avdragsgilla kapitalförlusten får således avräknas mot vinsten i övrigt i näringsverksamheten och omvänt.

Kapitalvinst på fastigheter och bostadsrätter

För en utförlig redogörelse för vad som gäller för avyttringar av anläggningsfastigheter hänvisas till del 1 avsnitt 27. Hela kapitalvinsten resp. kapitalförlusten är skattepliktig/avdragsgill när ett aktiebolag eller en ekonomisk förening är säljare. Till följd av att alla kostnader för till- och ombyggnad ingår i omkostnadsbeloppet vid kapitalvinstberäkningen, måste den del av dessa kostnader som redan dragits av i näringsverksamheten i form av årliga värdeminskningssavdrag återföras enligt reglerna i 26 kap. IL. I del 1 avsnitt 27.7.3 och 27.7.4 lämnas en närmare redogörelse för hur återföringen går till. De avdrag som berörs av återföring är enligt 26 kap. IL medgivna avdrag för

- Värdeminskning på byggnad och markanläggning
- Skogsavdrag
- Substansminskning
- Avskrivning mot ersättningsfond o.d.
- Förbättrande reparationer och underhåll för beskattningsåret och de dessförinnan senaste 5 åren.

Direktavdrag som skett enligt lagen (1994:1850) om direktavdrag för byggnader m.m. behandlas som värdeminskningssavdrag och ska således återläggas.

Aktier m.m.

Även kapitalvinster på delägarrätter, fordringsrätter eller värdepapper, t.ex. aktier, beskattas som inkomst av näringsverksamhet, men kapitalvinstberäkningen görs ändå enligt reglerna som gäller för inkomstslaget kapital (utom beträffande sådana tillgångar som utgör lagertillgångar). En konsekvens av denna inkomstberäkning är ”att behandlingen i bokföringen av tillgångar av det aktuella slaget även i det nya systemet kommer att sakna betydelse för beskattningen” (prop. 1989/90:110 s. 545). Detta innebär bl.a. att inköp och försäljning av aktier liksom löpande avkastning och kostnader för hanteringen av aktierna ska bokföras löpande på vanligt sätt enligt bokföringsmässiga grunder. Vid beskattningen måste däremot intäkter hänförliga till inte yrkesmässig försäljning av aktier brytas ut ur bokföringen och kapitalvinstberäkning ske enligt reglerna i inkomstslaget kapital och inte utifrån bokföringsmässiga grunder. Detta följer av 25 kap. 2 § IL.

Enligt 24 kap. 2 § IL ska även vissa bestämmelser i 42 kap. IL tillämpas vid beräkning av inkomst av näringsverksamhet. Detta

innebär bl.a. att reglerna i lex ASEA (42 kap. 16 § IL) är tillämpliga också när utdelningen uppbärs av t.ex. ett aktiebolag.

1.1.2 Särskild inkomstberäkning för vissa aktiebolag och ekonomiska föreningar

För investmentföretag och s.k. äkta bostadsföretag sker inkomstberäkningen på annorlunda sätt jämfört med andra aktiebolag och ekonomiska föreningar.

1.1.2.1 Investmentföretag

Ett investmentföretag är ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som uteslutande eller så gott som uteslutande förvaltar värdepapper eller likartad lös egendom och vars uppgift väsentligen är att genom ett välfördelat värdepappersinnehav erbjuda aktie- eller andelsägare riskfördelning och vari ett stort antal fysiska personer äger aktier eller andelar (39 kap. 15 § IL).

För investmentföretag gäller särskilda regler. Dessa behandlas i avsnitt 4.2.

1.1.2.2 Privatbostadsföretag

För ett privatbostadsföretag gäller särskilda regler, 39 kap. 25-27 §§ IL.

Med privatbostadsföretag avses, enligt 2 kap. 17 § IL, en svensk ekonomisk förening eller ett svenskt aktiebolag vars verksamhet

1. till klart övervägande del består i att åt sina medlemmar eller delägare tillhandahålla bostäder i byggnader som ägs av föreningen eller bolaget, eller

2. uteslutande eller så gott som uteslutande består i att åt sina medlemmar eller delägare tillhandahålla garage eller någon annan för deras personliga räkning avsedd anordning i byggnader som ägs av föreningen eller bolaget.

En redogörelse för beskattningsreglerna för privatbostadsföretag lämnas i avsnitt 4.4.

1.1.3 Inskränkningar i rätten att utnyttja förluster på aktier m.m.

När det gäller rätten att utnyttja förluster på delägarätter har nya regler införts genom SFS 2002:540. De nya reglerna gäller i de fall delägarätterna avyttrats den 7 december 2001 eller senare. I detta avsnitt beskrivs kortfattat vad de nya reglerna innebär. En utförligare redogörelse för dessa regler finns i del 2 avsnitt 28.

Begränsat avdrag vid kapitalförlust på delägarätter

26 Aktiebolag och ekonomiska föreningar

I de fall avyttringen skett före 7 december 2001 gäller äldre regler. Dessa innebär bl.a. att avdragsbegränsningen inte omfattar kapitalförluster på s.k. näringsbetingade andelar. För en närmare redogörelse för dessa äldre regler hänvisas till handledningen 2002 del 3 s. 1281-1283.

Regeringen har i en lagrådsremiss som lämnades 2002-12-19 föreslagit att avdragsbegränsningen enligt ovan – om den skattskyldige begär det - ska börja gälla först från och med 1 dec. 2002 (istället för 7 dec. 2001).

Av 48 kap. 26 § IL framgår att avdrag för juridiska personers kapitalförluster på delägarätter får dras av bara mot kapitalvinster på delägarätter. Om en kapitalförlust inte kan utnyttjas mot egna kapitalvinster får den, efter begäran, dras av mot kapitalvinst som uppkommit hos annan juridisk person om koncernbidrag med avdragsrätt kan lämnas till den andre juridiska personen.

Uppkommer underskott behandlas det vid taxeringen för det närmast följande beskattningsåret som förlust vid avyttring av motsvarande tillgång. Kan underskottet inte kvittas närmast följande beskattningsår får det till den del det inte kunnat utnyttjas rullas vidare framåt i tiden till dess kvittningsmöjlighet uppkommer.

Det kan påpekas att kapitalförluster på aktier m.m. i aktiebolag och ekonomiska föreningar med ovan angivna inskränkningar är avdragsgilla utan den kvotering till 70 procent som gäller för fysiska personer. Dock gäller att kapitalförlust som uppkommer i ett handelsbolag där ett aktiebolag är delägare som huvudregel kvoterar till 70 % för kapitalplaceringsaktier och liknande delägarätter (48 kap. 27 § IL).

Kapitalplaceringsandelar m.m.

Kapitalplaceringsandelar och näringsbetingade andelar samt andra aktieanknutna delägarätter som avses i 48 kap. 2 § IL ska inkomstberäknas på det sätt som anges i reglerna om inkomst av kapital (jfr 13 kap. 2 § och 25 kap. 2 § IL). Det innebär bl.a. att genomsnittsmetoden ska användas vid beräkning av aktiernas anskaffningsvärde samt att kapitalvinst för varje aktieslag och sort ska beräknas för sig. Kapitalplaceringsaktier är här sådana aktier som inte skattemässigt utgör lagertillgångar, vilket är fallet om de t.ex. ingår i yrkesmässig värdepappershandel i företaget, och innehavet inte heller betingas av den bedrivna näringsverksamheten (jfr 48 kap. 26 § IL). Om kapitalvinstbeskattning, se vidare del 1 avsnitt 30.

Som näringsbetingade aktier behandlas aktier vilka innehas som ett led i näringsverksamheten liksom aktier i bolag vari aktieinnehavet motsvarar minst 25 % av röstetalet vid beskattningsårets utgång. Övriga aktier, dock inte lageraktier, är kapitalplacerings-

aktier. Beträffande gränsdragningen mellan kapitalplaceringsaktier och näringsbetingade aktier se vidare avsnitt 1.4.4 och 1.4.6.

Endast sådana aktier och aktieanknutna delägarätter som skattemässigt utgör lagertillgångar i verksamheten ska inkomstberäknas enligt de vanliga reglerna för näringsverksamhet.

Förlust i övriga fall

Förluster på andra värdepapper än delägarätter, t.ex. premieobligationer och fordringar, får kvittas mot andra inkomster av näringsverksamhet.

Kapitalplacering eller värdepappershandel

Det kan uppkomma fråga huruvida ett aktiebolags innehav av aktier och andra värdepapper ska bedömas som värdepappershandel inte bara vid avyttringen av aktierna utan även löpande, t.ex. vid lagervärdering. Beskattningskonsekvensen härvidlag är att ett underskott av värdepappershandeln kan kvittas fullt ut mot överskott på näringsverksamheten i övrigt samt att även orealiserade förluster blir avdragsgilla.

Vid prövningen av om yrkesmässig värdepappershandel föreligger får följande omständigheter bedömas

- omsättningens storlek
- antalet transaktioner
- handelns varaktighet och regelbundenhet
- omsättningshastighet, inriktning på korta affärer
- bolagsordningen.

(Se t.ex. RÅ 1986 ref. 53, RÅ 1988 ref. 45, RÅ 1988 not. 270 och not. 276, jfr även RÅ 1997 ref. 5 I).

1.1.4 Allmänt om dubbel- och kedjebeskattning

Dubbelbeskattning

Med ekonomisk dubbelbeskattning menar man att bolaget eller den ekonomiska föreningen först ska betala skatt för sin vinst. Därefter ska aktie- eller andelsägarna betala skatt på den vinstutdelning som företaget lämnar. Eftersom företag i princip inte får göra avdrag för vinstutdelningen uppkommer dubbelbeskattning. Motiven för dubbelbeskattning kan i korthet sägas vara att företaget, aktiebolaget eller den ekonomiska föreningen, har bedömts ha en egen skatteförmåga genom sin förvärvsinkomst samt att själva företagsformen ansetts ha en för ägarna fördelaktig form med begränsad ansvarighet. Det andra ledet i dubbelbeskattningen, vinstutdelningen, motiveras av att all inkomst, även utdelningsinkomster ska beskattas lika hos mottagarna, liksom att avkastning från olika kapitalplaceringsformer ska beskattas lika.

Beträffande ekonomiska föreningar har emellertid dubbelbeskattningen gradvis urholkats. Genom reglerna i 39 kap. 22 och 23 §§ IL medges sådana ekonomiska föreningar som är kooperativa

avdrag för vinstutdelning i form av återbäring på sådant sätt att utdelningen i praktiken bara blir beskattad hos mottagaren. Är mottagaren aktiebolag eller ekonomisk förening som åtnjuter skattefrihet för utdelningen enligt 24 kap. IL föreligger emellertid i princip inte någon avdragsrätt för den utdelande föreningen för den delen av vinstutdelningen.

För att inte reglerna om dubbel- och kedjebeskattningsregler ska kunna kringgås har lagstiftningen kompletterats med regler som ska hindra vissa transaktioner, se avsnitt 1.4.8 om Lundinbolag resp. avsnitt 18.2 om avdrag för koncerninterna m.fl. förluster.

För att företagets verkliga nettoinkomst ska bli beskattad har regler om uttagsbeskattningsregler införts (22 kap. IL). Dessa regler bidrar även till att förhindra att dubbelbeskattningen kringgås. För i utlandet boende personer föreligger vidare en skyldighet att erlägga kupongskatt för utdelning i svenska aktiebolag.

Kedjebeskattningsregler

Som en följd av dubbelbeskattningsreglerna uppkom en kedjebeskattningsregler om aktieägaren var ett dubbelbeskattat subjekt. Detta torde gälla t.ex. aktiebolag eller ekonomisk förening som själv skulle beskattas för mottagen vinstutdelning och där företagets vinst i sin tur skulle utdelas till aktieägarna och beskattas hos dem. För att förhindra inte önskvärda beskattningseffekter finns regler som innebär att aktiebolag och ekonomiska föreningar i vissa fall frikallas från skattskyldighet för erhållen utdelning. I princip gäller detta undantag utdelning på näringsbetingat aktieinnehav, medan utdelning på kapitalplacering- och lageraktier inte undantas från kedjebeskattningsregler.

För att koncernen inte ska missgynnas av skattereglerna har en rätt till vinstutjämningsregler genom koncernbidrag mellan bolag inom samma koncern införts. Rätten till koncernbidrag är i vissa avseenden begränsad för att förhindra att koncernbidrag används för att kringgå begränsningarna i frikallelse från skattskyldighet för utdelning. Reglerna om koncernbidrag behandlas i avsnitt 5.

1.2 Utdelningsbegreppet

12 kap. ABL
10 kap. EFL
16 kap. 8 § IL
24 kap. 4-10 §§ IL
prop. 1996/97:154

I detta avsnitt lämnas en allmän redogörelse för vad som innefattas i begreppet utdelning. I avsnittet behandlas även vissa andra frågor som sammanhänger med utdelning från ett aktiebolag.

Eftersom frågor angående utdelning berör både civilrätt och skatterätt kommer, förutom de skatterättsliga reglerna, även ABL:s regler om vinstutdelning att redovisas översiktligt.

Civilrättsliga regler

Med vinstutdelning menas främst sådan utbetalning av företagets vinst till aktieägarna som redovisas som utdelning i företagets räkenskaper. Vinstutdelningen beslutas av bolagsstämman (12 kap. 3 § ABL) efter förslag av bolagets styrelse. Enligt 12 kap. 3 § 1 st. ABL får stämman endast i den mån skyldighet därtill föreligger enligt andra stycket eller enligt bolagsordningen besluta om större utdelning än styrelsen föreslagit eller godkänt.

Regeln i första stycket att bolagsstämman inte får besluta om högre utdelning än styrelsen medger gäller inte stämmans beslut om sådan utdelning, som bolagsstämman är skyldig att besluta. Enligt andra stycket av samma paragraf föreligger under vissa förutsättningar en sådan skyldighet, om en minoritet begär utdelning. Men bolagsstämman kan också beroende på bestämmelser i bolagsordningen vara skyldig att besluta om viss utdelning.

Förtäckt utdelning

Om utdelningen inte redovisas öppet i räkenskaperna benämns den förtäckt vinstutdelning. Förtäckt utdelning kan bl.a. föreligga om aktieägaren köper egendom till underpris från bolaget eller säljer egendom till överpris till bolaget. Likaså kan förtäckt utdelning föreligga vid en indirekt egendomsöverföring mellan två företag ägda av samme person. Både öppet redovisade och förtäckta överföringar av medel från bolaget till aktieägarna, utan att bolaget erhåller fullgod motprestation, utgör utdelning i bolagsrättslig mening.

Utdelad egendom

Utdelning av bolagets vinst sker vanligtvis i form av kontanter. Det föreligger dock inget hinder mot utdelning av sakvärden.

HD har inte ansett det stå i strid med regeln i 12 kap. 2 § 1 st. ABL att till grund för bedömningen av storleken av en s.k. sakutdelning lägga det bokförda värdet av tillgångarna i fråga och inte ett högre värde, såsom t.ex. deras bedömda marknadsvärde (NJA 1995 s. 742).

Enligt 12 kap. 1 § ABL får utbetalning till aktieägarna av bolagets medel ske endast enligt bestämmelserna i ABL om vinstutdelning, förvärv av egna aktier, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet, reservfonden eller överkursfonden och utskiftning vid bolagets likvidation.

Maximal utdelning

Rätten för ett aktiebolag att vederlagsfritt betala ut medel till aktieägarna är inte oinskränkt. Enligt 12 kap. 2 § ABL får vinstutdelningen inte överskrida vad som i balansräkningen utgör nettovinst för året, balanserad vinst och fria fonder med avdrag för redovisad förlust, avsättningar som ska göras till bundet eget

kapital och vinst som enligt bolagsordningen ska användas för annat ändamål än utdelning till aktieägarna, se figuren nedan.

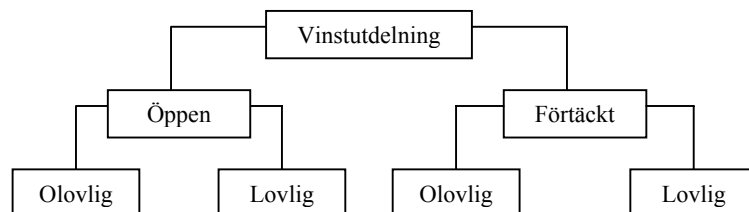
- + Årets nettovinst enligt fastställd balansräkning (för moderbolag koncernbalansräkning)
- + Balanserad vinst
- + Fria fonder
- Redovisad förlust
- Belopp som enligt lag eller bolagsordning ska avsättas till bundet eget kapital eller enligt bolagsordningen användas för annat ändamål än utdelning
- = Maximalt belopp för utdelning

För koncerner ska det utdelningsbara beloppet bedömas utifrån koncernbalansräkningen. Enligt den allmänna försiktighetsregeln i 12 kap. 2 § 2 st. ABL får vinstutdelning inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid mot god affärssed. Begränsningarna av utrymmet för utdelning från bolaget gäller både öppen och förtäckt utdelning. Utbetalningsförbudet syftar till att bevara bolagets kapital. Därigenom skyddas bolagets borgenärer och övriga intressenter, t.ex. anställda och staten.

Olovlig utdelning

Om den utdelning som bolaget lämnat står i strid med utbetalningsförbudet är den olovlig. Detta gäller oavsett om alla aktieägare godkännt utdelningen. Den som mottar olovlig vinstutdelning är i princip skyldig att återbetala denna med ränta till bolaget (12 kap. 5 § ABL). Dessutom kan alla som medverkat till beslutet om utbetalningen bli solidariskt ersättningskyldiga gentemot bolaget för eventuell brist vid återbetalningen (15 kap. 1-5 §§ ABL).

En vanlig uppfattning är att förtäckt utdelning, på samma sätt som öppet redovisad utdelning, är olovlig endast till den del den inte ryms inom utdelningsbara medel. Utifrån detta synsätt kan utdelning i civilrättsligt hänseende principiellt delas upp enligt figuren nedan.

Skatterätt – civilrätt

Det skatterättsliga utdelningsbegreppet överensstämmer i stort med det civilrättsliga utdelningsbegreppet. Både öppen och för-

täckt utdelning ska därför i princip behandlas som utdelning vid beskattningen. Vid beskattningen saknar det betydelse om utdelningen är lovlig eller olovlig.

Ekonomiska föreningar

För ekonomiska föreningar finns i stort sett samma reglering som för aktiebolag. Utbetalningsförbudet för ekonomiska föreningar finns i 10 kap. 1 § EFL. I lagrummet anges att utbetalning till medlemmarna av föreningens egendom endast får ske i form av överskottsutdelning, återbetalning av medlemsinsatser, utbetalning vid nedsättning av medlemsinsatsernas belopp och utskiftning vid likvidation.

Utdelning från ekonomiska föreningar

Utdelning från ekonomiska föreningar kan vara skattefri för mottagaren. Detta gäller om den uppbärs i förhållande till gjorda inköp eller försäljningar och endast innebär en inbesparing i levnadskostnader (42 kap. 14 § IL) samt för viss utdelning i inte kooperativa ekonomiska föreningar. Se vidare del I avsnitt 25.

Näringsverksamhet

Aktiebolag och ekonomiska föreningar redovisar erhållna utdelningar som intäkt av näringsverksamhet. Detta görs enligt bokföringsmässiga grunder.

Skatteregler

I skattelagstiftningen finns vissa regler som innebär att skatterätt och civilrätt avviker från varandra. Ett exempel på detta är värdeöverföringar mellan bolag som koncernbidrag enligt 35 kap. 11 L. Civilrättsligt bedöms koncernbidrag som lämnas från dotterbolag till moderbolag som utdelning. Vid beskattningen behandlas koncernbidraget, till skillnad från lämnad utdelning, som en avdragsgill kostnad i utgivarens verksamhet och som en skattepliktig intäkt i mottagarens.

Enligt 16 kap. 8 § IL medges aktiebolag avdrag för utgifter för förändring av aktiekapitalet och för förvaltning av bolagets kapital. Utgifter för utbetalning av utdelning är därför avdragsgilla. Bestämmelsen reglerar även ett aktiebolags avdragsrätt för t.ex. utgifter för rådgivning, prospekt och annonsering (prop. 1996/97:154 s. 58). Motsvarande regler gäller även för ekonomiska föreningar.

Skatterättslig praxis

I vissa fall har i praxis gjorts andra bedömningar av vad som är utdelning vid beskattningen jämfört med det civilrättsliga utningsbegreppet. Återbetalning av ett villkorat aktieägartillskott utgör vinstutdelning enligt civilrättsliga regler. Trots detta anses återbetalning av ett villkorat aktieägartillskott oftast inte som utdelning vid beskattningen (se avsnitt 1.7).

Överföring av tillgångar mellan företag

I praxis har i vissa fall aktieägare tidigare utdelningsbeskattats vid överföring av tillgångar mellan bolag i vilka de har ett ägarintresse (t.ex. RÅ 1989 ref. 119). Nämnda praxis har till stor del ändrats genom plenimålet RÅ 1992 ref. 56.

I rättsfallet RÅ 1987 ref. 51 utdelningsbeskattades aktieägarna för överföring av en fastighet till underpris från ett eget aktiebolag till eget kommanditbolag, eftersom fastigheten lämnade den dubbelbeskattade sektorn.

Genom införandet av underprislagen fr.o.m. 2000 års taxering har en särskild lagreglering gjorts om i vilken utsträckning utdelningsbeskattning ska ske av ägarna vid underprisöverlåtelse av egendom i näringsverksamhet. Nämnade regler finns numera i 23 kap. IL, se vidare avsnitt 15.

Lån eller utdelning

Det har förekommit att aktieägarna försökt kringgå dubbelbeskattningens andra led. Detta har i stor utsträckning accepterats när det skett på så sätt att vinsten i rörelsedrivande företag eliminerats genom uttag i form av lön av företagsledaren. Bakgrunden till denna utveckling av praxis torde vara att det inte har ansetts möjligt att pröva vad som är marknadsmässig ersättning för arbete som utförs i ett eget bolag. Föreligger speciella omständigheter kan dock viss del av ersättningen ses som utdelning (jfr RÅ 1959 Fi 1849). Genom 1990 års skattereform har denna praxis om vad som ska anses som lön respektive utdelning fått väsentligt minskad betydelse vid beskattningen eftersom utdelning, trots att den normalt inte är avdragsgill för företaget, ofta är ett lägre beskattat alternativ för delägarna. Regler som begränsar rätten för delägare i fåmansföretag att redovisa utdelning som intäkt av kapital, genom att viss del därav kan beskattas som intäkt av tjänst, har därför införts. De finns i 57 kap. IL.

Åtgärd vid taxering

När förtäckt utdelning konstaterats ska rättelse av deklarationen ske. Förtäckt utdelning innebär inte bara att den uppburna inkomsten hos aktieägaren ska behandlas som inkomst av kapital utan också att avdragsrätt saknas för bolaget. Om utdelningen uppburits av en delägare i ett fåmansföretag kan det komma ifråga att redovisa viss del av utdelningen som intäkt av tjänst (se avsnitt 10). Vid utdelning av sakvärden ska marknadsvärdet av den erhållna egendomen efter avdrag för eventuellt vederlag tas upp som inkomst av kapital. Företaget ska redovisa motsvarande belopp som intäkt av näringsverksamhet (uttagsbeskattning). Vid försäljning av tillgångar till underpris till aktieägare ska bolaget uttagsbeskattas för skillnaden mellan marknadspriset och underpriset.

Kapitalrabatt på optionslån

Om ett svenskt aktiebolag ger ut skuldebrev som är förenade med köp- eller teckningsoption avseende aktier, får bolaget inte dra av en sådan skillnad mellan emissionspriset och skuldebrevets marknadsvärde som beror på optionen (24 kap. 4 § IL).

Kapitalrabatt på konvertibellån

När det gäller s.k. kapitalrabatt vid utgivande av konvertibla skuldebrev framgår av RÅ 1987 not 241 att sådan rabatt utgör en

för det utgivande bolaget avdragsgill kostnad. Med kapitalrabatt avses skillnaden mellan lånets nominella belopp, dvs det som ska återbetalas när lånet löper ut, och emissionspriset.

RR har i en dom den 19 november 2002 (mål nr 173-2002, överklagat förhandsbesked) behandlat frågan om skillnaden mellan nominellt belopp och beräknat nuvärde vid emissionen på ett konvertibellån är en avdragsgill kostnad i det utgivande bolaget. Konvertibellånet utgavs i detta fallet till nominellt belopp och löpte med en ränta som understeg marknadsräntan. På grund av den låga räntan uppgick nuvärdet på skuldebrevet, konverteringsrätten oräknad, till ett lägre belopp än det nominella värdet. Det utgivande bolaget hade yrkat avdrag för denna skillnad. Bolaget åberopade därvid Redovisningsrådets rekommendation RR 3 punkt 29 där rådet rekommenderar att skillnaden mellan skuldebrevsvärdet och nominellt belopp ska periodiseras i bokföringen och behandlas som räntekostnad. RR, som inte medgav avdrag, säger följande:

”Oavsett om konverteringsrätten utnyttjas eller inte utgörs bolagets kostnad för lånet endast av den nominella ränta som bolaget fått betala till långivaren. Sker konvertering får bolaget ett kapitaltillskott motsvarande skuldebrevets nominella värde medan värdet minskar på de aktier som innehas av bolagets gamla aktieägare i det fall en aktie vid konverteringen har ett högre värde än det nominella värdet av ett skuldebrev. Varken detta förhållande eller någon annan omständighet innebär att konverteringen medför att en kostnad, utöver den nominella räntan, uppkommer i bolagets rörelse.”

I bolagets förhandsbeskedsansökan kallades skillnaden mellan nominellt belopp och nuvärdet på skuldebrevet för kapitalrabatt. Eftersom lånet i detta fall utgavs till det nominella beloppet och det är samma belopp som ska betalas ut vid löptidens slut föreligger dock inte en kapitalrabatt i ovan angiven mening.

Vinstandelslån

Ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som har tagit upp ett vinstandelslån, får, enligt 24 kap. 5 § IL, dra av vinstandelsräntan bara i den utsträckning som följer av 24 kap. 6-10 § IL.

Med *vinstandelsränta* avses ränta vars storlek är beroende av det låntagande företags utdelning eller vinst och med *vinstandelslån* avses ett lån med ränta som helt eller delvis är vinstandelsränta.

För annan ränta på vinstandelslån, dvs. den fasta delen, gäller allmänna bestämmelser om avdrag i näringsverksamhet.

Företaget får således avdrag för den del av räntan som är fast, medan den rörliga räntan får dras av endast om lånet bjudits ut till teckning på den öppna marknaden eller teckningsrätten förbehållits någon från företaget fristående person eller specialkrets. RR har i ett förhandsbesked funnit att avdrag för ränta på vinstandelslån i visst fall skulle vägras med tillämpning av skatteflyktslagen (RÅ 1998 not. 195). För fåmansföretag gäller delvis andra regler, se avsnitt 9.5

1.3 Utdelningar till aktiebolag eller ekonomisk förening

24 kap. 12-22 §§ IL
39 kap. 14-18 §§ IL 41 kap. 1-6 §§ IL
42 kap. 1, 25 och 26 §§ IL
42 kap. 17 § IL
prop. 1989/90:110 s. 549-566, 696, 707-708, SkU 30
prop. 1990/91:107 och 167, SkU 34
prop. 1994/95:25 s. 50-52 och 93-94
prop. 1998/99:15 s. 266
prop. 1999/2000:2, bet. 1999/2000:SkU2
prop. 2000/01:22, bet. 1999/2000:SkU9

1.3.1 Allmänt

Aktiebolag och ekonomiska föreningar är i princip skattskyldiga för all inkomst som förvärvats här i riket eller utomlands. För att förhindra kedjebeskattning, dvs. att beskattning sker i mer än två led, ska utdelning som aktiebolag och ekonomiska föreningar uppstår i vissa fall inte tas upp till beskattning. Bestämmelserna om sådana utdelningsinkomster finns i 24 kap. 12-22 §§ IL.

Olika regler gäller för utdelning på näringsbetingade andelar, kapitalandelar samt andelar som utgör lager.

Reglerna om skattefrihet i vissa fall gäller inte för utdelning i form av pristillägg eller rabatt från ekonomisk förening, s.k. kooperativ utdelning (24 kap. 12 § 1 st. IL jämfört med 39 kap. 22 § IL).

Om ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening enligt ett skatteavtal ska anses ha hemvist i en utländsk stat, ska företaget vid tillämpning av 24 kap. 13-22 §§ IL anses som en utländsk juridisk person som hör hemma i den utländska staten (24 kap. 12 § 2 st. IL).

En översiktlig redogörelse för vad som gäller för beskattning av utdelning från utländska företag lämnas nedan i avsnitt 1.4.10. En

utförligare behandling av ämnet lämnas i RSV:s handledning för internationell beskattning.

1.3.2 Anteciperad utdelning

RR prövade i RÅ 2000 ref. 64 om anteciperad utdelning, dvs. sådan utdelning som ännu inte är beslutad, skulle beskattas hos mottagaren det beskattningsår denna hade intäktsförts eller om beskattning skulle ske först det påföljande beskattningsåret, när bolagsstämman beslutat om utdelningen. RR accepterade att utdelningen skulle hänföras till det beskattningsår den anteciperats i räkenskaperna. RR fann vidare att frågan om skattefrihet för utdelning ska bedömas utifrån samma beskattningsår som anteciperingen skett, dvs. inte för det beskattningsår beslutet om utdelning fattats. RR:s uttalande i den senare delen får anses ha betydelse för vid vilken tidpunkt förutsättningarna i 24 kap. 13 22 §§ IL ska vara uppfyllda, dvs. i vilken utsträckning reglerna om utdelning till förvaltningsföretag på svenska andelar, utdelning på svenska näringsbetingade andelar och utdelning på utländska aktier blir tillämpliga.

1.3.3 Utdelning till förvaltningsföretag på svenska andelar

Enligt 24 kap. 13 § IL gäller följande:

”Utdelning som ett förvaltningsföretag tar emot från ett svenskt aktiebolag eller svensk ekonomisk förening ska inte tas upp till den del den motsvaras av utdelning som förvaltningsföretaget beslutar för samma beskattningsår. Sådan utdelning av andelar i ett dotterföretag som avses i 42 kap. 16 § räknas inte in i utdelningen från förvaltningsföretaget.”

Definitionen på förvaltningsföretag finns i 24 kap. 14 § IL och lyder så här:

”Med *förvaltningsföretag* avses ett sådant svenskt aktiebolag eller en sådan svensk ekonomisk förening som förvaltar värdepapper eller liknande tillgångar och som i övrigt varken direkt eller indirekt bedriver näringsverksamhet i mer än obetydlig omfattning. Investmentföretag och medlemsfrämjande föreningar anses inte som förvaltningsföretag.”

Förvaltningsföretagen är således, då det gäller aktieutdelning, skattskyldiga endast för sådan utdelning som inte vidareutdelas. Därvid får utdelning av andelar i ett dotterföretag enligt 42 kap. 16 § IL (s.k. lex ASEA-utdelning) inte inräknas i utdelningen från förvaltningsföretaget. Detta beror på att mottagande av lex ASEA-utdelning är skattefri för mottagaren. I fråga om andra

intäkter, räntor, kapitalvinster o.d. behandlas förvaltningsföretag på samma sätt som andra aktiebolag respektive ekonomiska föreningar.

Enligt den definition som gällde före 1992 års taxering ansågs som förvaltningsföretag ett företag som uteslutande eller så gott som uteslutande förvaltar värdepapper eller likartad lös egendom.

Av prop. 1989/90:110 s. 707 framgår att någon ändring i sak inte är avsedd med ändringen från ”uteslutande eller så gott som uteslutande” till ”obetydlig”, som gjordes med verkan fr.o.m. 1992 års taxering. Däremot innebär tillägget ”direkt eller indirekt” en saklig ändring. Av ordet indirekt följer att dotterbolagens verksamhet fortsättningsvis ska beaktas vid prövningen av om moderföretaget är ett förvaltningsföretag. Förhållandena i hela koncernen ska beaktas vid nämnda bedömning och det har ansetts att det sannolikt räcker att något dotterföretag har en rörelsegren där mer än obetydlig verksamhet bedrivs som inte är förvaltande för att moderbolaget inte ska anses vara förvaltningsföretag. Frågan om den verksamhet som bedrivs kan anses som obetydlig ska göras på koncernnivå. Det krävs således inte att moderbolaget ombesörjer koncerngemensamma funktioner för att det inte ska anses vara ett förvaltningsföretag (jfr RÅ 1986 ref. 72 angående tidigare praxis). Enligt prop. 1989/90:110 s. 555 innebär den nya definitionen, att moderföretag i koncerner regelmässigt kommer att beskattas enligt vanliga regler, och inte enligt reglerna för förvaltningsföretag, även om moderföretaget inte utför några koncerngemensamma funktioner. Fr.o.m. 2000 års taxering har ytterligare ändringar gjorts i bestämmelsen. Enligt förarbetena är ändringarna endast redaktionella (prop. 1998/99:15 s. 300).

SRN har 1993-11-24 i ett (inte överklagat) förhandsbesked ansett att begreppet ”obetydlig” ska tolkas som att prövningen ska avse storleken av den icke-förvaltande verksamhetsdelen i förhållande till förvaltningsdelen. SRN fann vidare att ”en helhetsbedömning får göras där omständigheter som antalet anställda, omsättning, resultat och tillgångarnas värde i de olika verksamhetsgrenarna vägs

I det ärendet drev sökandebolaget A direkt och indirekt en ”icke-förvaltande verksamhet” i form av viss handel av begränsad omfattning, arrende av en jord- och skogsbruksfastighet samt (genom dotterbolaget B) viss annan verksamhet. Därtill ägde bolaget hälften av aktierna (med motsvarande röstetal) i ett annat aktiebolag (C) samt värdemässigt mindre betydelsefulla poster i några andra bolag (D, E, F och G). Innehavet av aktier i bolagen C-G kunde enligt SRN inte hänföras till någon av sökanden direkt (eller indirekt) bedrivna icke-förvaltande verksamhet. SRN fann att ”Mot bak-

grund av bl.a. att köpeskillingen för aktierna i B i början av 1993 var endast ca 3,7 miljoner kr medan värdet av aktierna i AB C uppgår till flera hundra miljoner kr är nämndens uppfattning att (sökandebolaget) - med de förutsättningar som gäller för frågan - är ett förvaltningsföretag". Se även RÅ 1992 not. 9.

I RN I 1962 3:8b och 4:11 har prövats vad som ska förstås med ”uteslutande eller så gott som uteslutande”, vilket motsvarar den nuvarande definitionen av obetydlig verksamhet. Enligt ett uttalande i prop. 1960:162 s. 67 får bolag som tillfälligt lagt ned sin rörelse i regel betraktas som förvaltningsföretag.

RR fann i RÅ 1999 ref. 30 att bedömning av om ett förvaltningsföretag vid tillämpning av reglerna om avdragsrätt för koncernbidrag var att anse som rörelsedrivande skulle ske vid utgången av beskattningsåret.

1.3.4 Utdelning på svenska näringsbetingade andelar

Ska inte tas upp

Utdelning på näringsbetingade andelar i svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar ska, enligt 24 kap. 15 § 1 st. IL, inte tas upp om den tas emot av

1. ett sådant svenskt aktiebolag eller en sådan svensk ekonomisk förening som inte är investmentföretag eller förvaltningsföretag,
2. en sådan svensk stiftelse eller svensk ideell förening som inte omfattas av bestämmelserna om undantag i 7 kap. IL (dvs. inte är frikallad från skattskyldighet för utdelningsinkomst m.m.),
3. en svensk sparbank, eller ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag.

Undantag

Ovanstående gäller dock inte utdelning på förlagsinsatser eller utdelning som en medlemsfrämjande ekonomisk förening får från en kooperativ förening, som ska dra av utdelningen enligt 39 kap. 23 § (dvs. utdelningar som en kooperativ förening lämnar i förhållande till inbetalda insatser), 24 kap. 19 § IL.

Utländskt bolag

Vid tillämpning av ovanstående bestämmelser ska ett utländskt bolag som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som motsvarar ett svenskt företag som avses i första stycket 1-4 behandlas som ett sådant företag (24 kap. 15 § 2 st. IL)

Näringsbetingad andel

Med *näringsbetingad andel* avses andel som är kapitaltillgång hos ägarföretaget och som uppfyller förutsättningarna i a) eller b) nedan.

- Det sammanlagda röstetalet för ägarföretagets andelar i det utdelande företaget vid beskattningsårets utgång ska motsvara lägst 25 procent av röstetalet för samtliga andelar i det utdelande företaget eller
- Det görs sannolikt att innehavet av andelen betingas av rörelse som bedrivs av ägarföretaget eller av företag som med hänsyn till äganderättsförhållanden eller organisatoriska förhållanden kan anses stå det nära.

25% av röstetalet

Ett andelsinnehav som omfattar minst 25 % av röstetalet medför således, för andra andelar än sådana som utgör omsättningstillgångar, skattefrihet för uppbyggnad utdelning oavsett om andelen innehas för verksamheten eller som en kapitalplacering. Denna schablonregel föreskriver att bedömningen av röstetalet för andelarna ska avse förhållandena vid beskattningsårets utgång (jfr RÅ85 Aa 208). För ett helägt dotterbolag som sålts under beskattningsåret kan alltså inte 25 %-regeln tillämpas men i flertalet fall torde regeln om näringsbetingade andelar (jfr nedan) kunna tillämpas.

Enligt ett uttalande i prop. 1960:162 (s. 32) ska endast direkt innehavda aktier räknas med i de 25 procenten, medan aktier som innehas via dotterbolag inte ska beaktas. Det gäller även om aktierna ägs indirekt via ett handelsbolag (RÅ 85 1:72).

Mindre än 25% av röstetalet

Som framgår av b) ovan kan andelarna behandlas som näringsbetingade även om innehavet skulle understiga 25 % av röstetalet. Det krävs då att den skattskyldige gör sannolikt att innehavet av andelarna *betingas* av ägarföretagets rörelse eller av rörelse som bedrivs av företag som med hänsyn till äganderättsförhållanden eller organisatoriska förhållanden kan anses stå detta nära. Andelarna ska *innehas* i och för verksamheten. Det räcker således inte att andelarna förvärvats i och för denna. Andelarna förlorar nämligen sin karaktär av näringsbetingade andelar om sambandet med verksamheten upphör.

Även ägarandelar långt under 25 % har godtagits i praxis.

I målet RÅ 1968 Fi 2036 var frågan om den utdelning som AB Transmarin (AB T) uppburit på sina aktier i Svenska Cellulosa AB (SCA) var skattefri. TN godkände deklARATIONEN. Ti yrkade att bolagets taxerade inkomst skulle höjas och åberopade att AB T:s förvärv av aktierna i SCA, som understeg 1 % av nämnda bolags hela aktiekapital, inte kunde anses betingat av AB T:s rörelse för främjande av transporter åt SSC. AB T å sin sida anförde att nästan hela SCA:s årsexport av pappersmassa till Englands västkust skeppades med AB T:s fartyg. AB T ägde tillsammans med bolagets huvudaktieägare omkring 30 000 aktier i

SCA med ett nominellt värde av 3 000 000 kr. Då SCA:s aktier, med undantag för en stor aktiepost som innehades av ett investmentbolag, var mycket spridda, var AB T:s och dess huvudaktieägars aktiepost så stor att hänsyn därtill togs vid AB T:s förhandlingar med SCA.

PN, KR och RR ändrade inte bolagets taxeringar.

I RÅ 1970 ref. 52 var omständigheterna följande. Rederi AB Svenska Lloyd ägde 450 av totalt 5 200 aktier i Park Avenue Hotel AB i Göteborg. Rederibolaget yrkade att det inte skulle beskattas för utdelning på hotellaktierna. Med hänsyn till rederiets passagerartrafik hade rederiet intresse av att det fanns tillgång till hotellrum av god standard. För att täcka bristen på sådana hotellrum hade rederibolaget 1947 tillsammans med Göteborgs stad, SJ samt andra rederier och 20 större industriföretag i Göteborgstrakten bildat hotellbolaget.

TN, MKPN och KR ansåg att rederiet skulle beskattas för utdelning på hotellaktierna.

RR yttrade: Bolaget får anses ha gjort sannolikt att dess förvärv av aktierna i hotellbolaget betingats av bolagets rörelse. Aktierna kan därför icke anses förvärvade i kapitalplaceringssyfte. Bolaget är alltså frikallat från skattskyldighet för utdelning på aktierna.

Undantag förbjuden andel

De ovan angivna bestämmelserna i 24 kap. 15 § IL gäller inte för utdelning från ett förvaltnings- eller investmentföretag om det utdelande företaget äger mer än enstaka andelar i fråga om vilka utdelning skulle ha tagits upp om andelarna hade ägts direkt av det företag som äger andelarna i förvaltningsföretaget eller investmentföretaget (förbjuden andel). Detsamma gäller om förvaltningsföretaget eller investmentföretaget indirekt äger förbjudna andelar genom ett eller flera andra förvaltningsföretag eller investmentföretag (24 kap. 17 § IL).

1.3.5 Utdelning på lagerandelar

Som framgår av 24 kap. 15 och 16 §§ IL föreligger inte skattefrihet för utdelning på andelar som skattemässigt utgör lagertillgångar.

Andelar som skattemässigt utgör lagertillgångar finns hos företag som bedriver värdepappersrörelse samt hos byggnadsföretag och företag som bedriver handel med fastigheter.

En konsekvens av att utdelningar på lagerandelar alltid är skattepliktiga är, att utdelningen kan bli föremål inte bara för dubbelbeskattning utan också för kedjebeskattnings.

Frågan om ett företag ska anses bedriva värdepappersrörelse eller inte behandlas i avsnitt 1.2.3.

Orsaken till att lagerandelar behandlas annorlunda än andra andelar genom att de kan bli föremål för kedjebeskattning finns för värdepappersrörelsen att söka i neutralitetsaspekten. För byggnadsföretag liksom företag som handlar med fastigheter följer kedjebeskattningen av att byggmästarvinsten respektive handelsvinsten på fastighetsförsäljningen ska beskattas fullt ut med nominella belopp. Sistnämnda motiv försvagades emellertid genom 1990 års skattereform, eftersom fastigheterna i lagerbolagen vid avyttring fortsättningsvis skulle beskattas nominellt och det endast i de fall övergångsbestämmelserna angav fanns möjlighet att tillämpa indexuppräknings. Före 1990 års skattereform kunde lagerbolaget däremot i vissa fall sälja fastigheten skattefritt p.g.a. indexuppräknings.

Vinsten på fastighetsavyttringen kunde sedan delas ut till moderbolaget, som var ett byggnadsföretag eller ett företag som handlade med fastigheter. Om utdelningen hade kunnat tas emot skattefritt av moderbolaget hade vinsten på fastighetsavyttringen över huvud taget inte beskattats inom bolagssektorn. Om vinsten inte delades ut till moderbolaget utan detta i stället tillgodogjorde sig utdelningen genom att andelarna i lagerbolaget avyttrades skedde full nominell beskattning oavsett om andelarna ägts mer än två år, eftersom de var lagerandelar.

Se vidare avsnitt 8 för en utförligare redogörelse för vad som gäller för byggnadsrörelse och handel med fastigheter.

1.3.6 Skattepliktig utdelning på kapitalplaceringsandelar

Svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar beskattas för utdelning på kapitalplaceringsandelar, eftersom utdelning på nämnda andelar inte undantagits från beskattning. Detta gäller dock inte för förvaltningsföretag till den del motsvarande belopp utdelas för samma beskattningsår. Se också avsnitt 1.4.9 beträffande investmentföretag.

Kapitalplaceringsandelar är sådana andelar som varken utgör lagerandelar eller näringsbetingade andelar. Anledningen till att beskattning sker av utdelning på sådana andelar är att andelsinnehavet uppfattas som ett alternativ till andra kapitalplaceringar, där avkastningen alltid blir beskattad.

1.3.7 Indirekt ägda andelar

Om ett aktiebolag äger andelar genom ett handelsbolag blir utdelningen skattepliktig. Detta gäller även om skattefrihet hade

förelegat om aktiebolaget självt hade varit ägare till andelarna (RÅ85 1:72).

1.3.8 S.k. Lundintransaktioner

I syfte att förhindra att obehöriga skatteförmåner uppstår genom handel med bolag som i princip endast innehåller kassa och bankmedel ("skalbolag") finns en särskild bestämmelse i 24 kap. 18 § IL. Enligt denna kan ett företag inte ta emot utdelning skattefritt i form av vinstmedel, som före förvärvet av andelarna samlats upp i det förvärvade företaget, om det inte är uppenbart att det företag som gör förvärvet "får en tillgång av verkligt och särskilt värde med hänsyn till sin näringsverksamhet". Skattefrihet föreligger inte för utdelning av sådana medel som vid förvärvet fanns hos det utdelande företaget och som inte motsvarar tillskjutet belopp eller inbetald insats. Utdelning anses i första hand ske av andra medel än sådana som motsvarar tillskjutet belopp eller inbetald insats.

Innebörden av bestämmelsen är att skattefri utdelning inte kan tas emot så länge det förvärvade företaget inte delat ut samtliga vinstmedel som fanns vid ägarföretags förvärv av det.. Först där efter kan ägarföretaget ta emot skattefri utdelning från det förvärvade företaget. Koncernbidrag kan inte lämnas under beskattningsår då skattskyldighet för utdelningsinkomst föreligger. Bestämmelsen, som infördes redan år 1966, riktade sig ursprungligen mot ett förfarande som tidigare praktiserades i skatteplaneringssammanhang och som gick under benämningen Lundintransaktioner.

Med verkligt och särskilt värde menas att det köpta företaget ska innehålla tillgångar som, genom det köpta företagens verksamhet, kan användas i det köpande bolagets verksamhet, exempelvis varor, inventarier, varumärken, fastigheter eller hyresrätter. Kontanter eller reverser anses inte ha ett särskilt värde. Bevisbördan faller på den skattskyldige. Bestämmelsen riktar sig mot "skalbolag". Det kan nämnas att lagstiftningen mot Lundinbolag även omfattar regler rörande rätten till nedskrivning på lagerandelar i Lundinbolag (17 kap. 8-12 §§ IL).

RR ansåg i RÅ 2001 ref. 15, med anslutande till vad SRN anfört i ett överklagat förhandsbesked, att bestämmelsen i 7 § 8 mom. 5 st. SIL avseende undantag från annars gällande skattefrihet för utdelning (den s.k. Lundinregeln i dess tidigare lydelse) inte var tillämplig i fall då ett aktiebolag från ett helägt dotterbolag förvärvat aktierna i ett annat bolag med tillgångar enbart i form av likvida medel och aktier. RR fann också att samma bedömning

skulle göras även vid prövning enligt motsvarande reglering i 24 kap. 18 § IL.

Det kan noteras att lagstiftningen mot Lundintransaktioner vänder sig mot köparen.

1.3.9 Investmentföretag

Investmentföretag är skattskyldiga för uppbyggnaden av utdelning, men får göra avdrag för lämnad annan utdelning än sådan som avses i 42 kap. 16 § IL (s.k. lex ASEA-utdelning) som företaget har beslutat för beskattningsåret (39 kap. 14 § IL). Avdrag medges dock inte med så stort belopp att det föranleder underskott.

Reglerna kring beskattning av investmentföretag behandlas närmare i avsnitt 4.2.

1.3.10 Allmänt om utdelning från utländska företag

Som nämnts under avsnitten 1.3.3 och 1.3.4 omfattar skattefriheten för utdelningsinkomster i princip endast utdelningar från svenska företag.

Enligt 24 kap. 20 § IL ska emellertid utdelning på andelar i en utländsk juridisk person inte tas upp om

1. utdelningen på grund av bestämmelserna i 24 kap. 12-19 §§ IL inte skulle ha tagits upp om den utdelande juridiska personen hade varit svensk, och
2. inkomstbeskattning av den utländska juridiska personen är jämförlig med inkomstbeskattningen enligt IL av ett svenskt företag med motsvarande inkomster.

Enligt 24 kap. 21 § IL ska förutsättningen enligt p. 2 ovan alltid anses uppfylld om

1. den utländska juridiska personen hör hemma i ett av de länder med vilka Sverige har ingått ett skatteavtal som inte är begränsat till att omfatta vissa inkomster (avtalsländer),
2. den juridiska personens inkomster har uppkommit i näringsverksamhet i Sverige eller i något avtalsland, och
3. inkomsterna beskattas med en inkomstskatt som normalt tillämpas på juridiska personer i det land eller de länder där näringsverksamheten bedrivs.

Om inkomsterna till obetydlig del har uppkommit i näringsverksamhet i andra länder än avtalsländer eller i någon särskilt skattemässigt gynnad verksamhet, ska det bortses från denna del av inkomsterna vid tillämpning av punkterna 2 och 3 i ovanstående stycke.

Svenskt aktiebolag och svensk ekonomisk förening är (med undantag för investmentföretag och förvaltningsföretag) enligt 24 kap. 22 § IL frikallade från skattskyldighet för utdelning på andel i ett bolag i en främmande stat som är medlem i Europeiska unionen – också i det fallet att innehavet motsvarar 25 procent eller mer av andelskapitalet i företaget (men understiger 25 % av rösterna) och även om andelarna är lagertillgångar.

Med företag som hör hemma i en utländsk stat som är medlem i Europeiska unionen avses utländskt företag som

1. bedrivs i någon av de associationsformer som anges i bilaga 24.1,
2. enligt skattelagstiftningen i en medlemsstat anses höra hemma i den staten och inte enligt ett skatteavtal med tredje land anses ha hemvist utanför gemenskapen, och
3. är skyldigt att betala någon av de skatter som anges i bilaga 24.2, utan valmöjlighet eller rätt till undantag.

De ovan nämnda bilagorna finns intagna sist i IL.

Reglerna om beskattning av utdelningar från utländska företag behandlas utförligare i RSV:s Handledning för internationell beskattning.

1.4 Utskiftade medel

24 kap. 3 § IL
25 kap. 5 § IL
42 kap. 14 § IL
42 kap. 18-21 §§ IL
48 kap. 10 § IL
44 kap. 3-8 §§ IL
41 kap. 2 § IL
44 kap. 33 och 34 §§ IL
prop. 1993/94:234 s. 109 och 134
prop. 1993/94:50 s. 197-200 och 348-349
prop. 1994/95:25 s. 50-52 och s. 92-94

1.4.1 Allmänt

Bolaget

Vid utskiftning av annat än kontanta medel kan uttagsbeskattning komma ifråga, se vidare del 2 avsnitt 16.

Aktieägarna

I syfte att säkerställa det andra ledet i dubbelbeskattningen av svenska aktiebolags vinster infördes i samband med KL:s tillkomst lagen (1927:321) om utskiftningsskatt. Nämnda lag upp-

hörde att gälla vid utgången av år 1990 och tillämpades sista gången vid 1991 års taxering. Den tillämpas dock övergångsvis även för senare år om medel utskiftats till aktieägare före utgången av år 1990 efter beslut om likvidation eller fusion men bolaget inte upplösts förrän senare år. Detta innebär bl.a. att medel som tilläggsutskiftas efter utgången av år 1990 inte ska beskattas som utdelning. För en närmare redogörelse för utskiftningsskatten hänvisas till Handledning för rörelse- och jordbruksbeskattning 1988 avsnitt 15.16 Utskiftningsskatt.

I anslutning till 1990 års skattereform ersattes utskiftningsskatten med regler enligt vilka skatt togs ut direkt hos aktieägaren. I hushållssektorn skedde beskattningen som för utdelningsinkomster i inkomstslaget kapital. Samtidigt skulle också reavinstbeskattning vanligtvis ske. Eftersom aktierna ansågs avyttrade för 0 kr blev det alltid en reaförlust. När aktierna ägdes av aktiebolag eller andra juridiska personer som var skattesubjekt skulle det utskiftade beloppet tas upp som inkomst av näringsverksamhet.

Utskiftning från ekonomiska föreningar har behandlats så att endast den del av utskiftat belopp som överstigit tillskjuten kapitalinsats behandlats som utdelning.

Reglerna innebär i korthet att konkurs, likvidation och vissa fusioner anses som avyttringar och utlöser kapitalvinstbeskattning. Utbetalningar på grund av nedsättning av aktiekapitalet genom minskning av aktiernas nominella belopp eller vid nedsättning av reservfonden eller överkursfonden beskattas däremot som utdelning.

1.4.2 Nedsättning av aktiekapitalet m.m.

Enligt 12 kap. 1 § ABL kan utbetalningar till aktieägarna göras inte bara genom vinstutdelning, förvärv av egna aktier eller utskiftning vid bolagets likvidation, utan också genom utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet, reservfonden eller överkursfonden.

Bestämmelserna om nedsättning av aktiekapitalet finns i 6 kap. 1 § ABL. Nedsättning av aktiekapitalet kan ske på olika sätt:

- inlösen eller sammanläggning av aktier,
- indragning av aktier utan återbetalning,
- minskning av aktiernas nominella belopp med eller utan återbetalning.

Beskattning aktualiseras vid inlösen mot vederlag och vid minskning av aktiernas nominella belopp med återbetalning. Indragning av aktier utan återbetalning är, i vart fall normalt, inte skat-

tepliktig, jfr dock RÅ 2000 not. 38.

Inlösen

Av prop. 1990/91:54 s. 312 framgår att inlösen, dvs. nedsättning av aktiekapitalet till 0 kr för en aktie, förenat med utbetalning till aktieägarna, alljämt ska räknas som en avyttring och kapitalvinstbeskattning ska ske på vanligt sätt. Vid inlösen av aktie i fåmansföretag behandlas vinst vid nedsättning som utdelning (57 kap. 2 § IL).

Nedsättning av nominellt belopp

Av 42 kap. 17 § 1 st. IL framgår att sådana utbetalningar från svenska aktiebolag som beror på att aktiernas nominella belopp satts ned ska beskattas som utdelning. Aktierna ska således inte anses delvis avyttrade, och kapitalvinstbeskattning ska inte ske.

Om någon utbetalning inte erhålls, t.ex. därför att nedsättningen använts för att täcka förluster i bolaget, ska någon beskattning inte ske.

Nedsättning av reservfond eller överkursfond

Då utbetalning skett på grund av att reservfonden eller överkursfonden satts ned gäller detsamma som vid nedsättning av aktiekapitalet. Beloppet ska således utdelningsbeskattas och inte kapitalvinstbeskattas (42 kap. 17 § 1 st. IL).

Bestämmelserna i 42 kap. 17 § 1 st. IL tillämpas även vid utbetalning från en utländsk juridisk person vid ett förfarande som motsvarar något av dem som nämnts i 42 kap 17 § 1 st. IL.

Förvärv av egna aktier

Reglerna om förvärv av egna aktier finns i 7 kap ABL. De kan i vissa fall ses som ett specialfall av nedsättning av aktiekapitalet.

Den aktieägare som säljer en aktie till det bolag där den är utgiven kapitalvinstbeskattas på vanligt sätt.

Aktiebolag får inte teckna egna aktier (7 kap. 1 § ABL) eller förvärva eller som pant mottaga en aktie (7 kap. 2 § ABL). I vissa undantagsfall får sådant förvärv emellertid ske. Om bolaget i dessa fall inte gjort sig av med aktien inom tre år blir den ogiltig. Bolaget ska då sätta ner aktiekapitalet med aktiens nominella belopp. Detta föranleder emellertid ingen utbetalning till någon aktieägare och någon beskattning aktualiseras inte.

Avyttring av egna aktier

Publika bolag vars aktier är noterade vid börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad får, enligt 7 kap. 3 § ABL förvärva egna aktier på vissa villkor som preciseras i 7 kap. 7-9 §§ ABL. Vad som är publikt bolag framgår av 1 kap. 2 § ABL

Förvärv av egna aktier enligt 7 kap. 3 § ABL får endast ske

1. på en börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

2. på en börs eller någon annan reglerad marknad utanför Euro peiska ekonomiska samarbetsområdet efter tillstånd av Finansinspektionen, eller
3. i enlighet med ett förvärvserbjudande som har riktats till samtliga aktieägare eller samtliga ägare till aktier av visst slag.

Om ett aktiebolag som avses i 7 kap 3 § 1 st. ABL avyttrar egna aktier är en kapitalvinst inte skattepliktig (48 kap. 6a § IL). På motsvarande sätt har företaget inte rätt att dra av en kapitalförlust. Om återköpta aktier skulle ingå i handelslager ska de däremot inkomstbeskattas enligt vanliga regler för näringsverksamhet (prop. 1999/2000:38 s. 30). Det kan dock i sammanhanget nämnas att reglerna i ABL om återköp av aktier inte avser förvärv av egna aktier till handelslager.

Om ett aktiebolag utfärdar, förvärvar eller överlåter optioner, terminer eller liknande tillgångar vars underliggande tillgångar består av egna aktier föranleder inte heller detta skatteplikt eller avdragsrätt.

Det kan nämnas att RR har prövat hur beskattning skulle ske när ett aktiebolag emitterat konvertibler till marknadspris till sitt dotterbolag och detta sedermera sålde konvertiblerna med vinst. RR fann att vinsten var skattefri, och moderbolaget ansågs ha gjort ett tillskott till dotterbolaget motsvarande vinsten på konvertiblerna (RÅ 2001 ref. 55, fhb).

1.4.3 Likvidation

Av 12 kap. 1 § ABL framgår att förutom vid vinstutdelning, förvärv av egna aktier och utbetalning genom nedsättning av aktiekapitalet, reservfond eller överkursfond, kan utbetalningar till aktieägarna ske genom utskiftning vid bolagets likvidation.

De aktiebolagsrättsliga reglerna om likvidation finns i 13 kap. ABL. Syftet med likvidationen är att avveckla bolagets verksamhet och förbereda bolagets upplösning. Sedan bolagets egendom förvandlats till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, och bolagets skulder betalats, ska bolagets behållna tillgångar utskiftas till aktieägarna.

Kapitalvinstbeskattning

Av 44 kap. 7 § IL framgår att avyttring av en delägar rätt, i det här fallet andelar, anses föreligga om det företag som gett ut delägar rätten träder i likvidation. Detta utlöser kapitalvinstbeskattning. Det vanliga vid likvidationer är att medlen i bolaget betalas ut antingen successivt under likvidationen eller i samband med likvidationens avslutande. Situationen blir därför likartad en för-

säljning med tilläggsköpeskilling. Det torde vara ovanligt att utskiftat belopp kan fastställas omedelbart då bolaget träder i likvidation. I stället kommer utbetalningarna att behandlas på samma sätt som obestämda tilläggsköpeskillingar, se 44 kap. 28 § IL. Så länge de understiger omkostnadsbeloppet för aktierna sker ingen beskattning. I den mån de överstiger omkostnadsbeloppet kommer beskattning av kapitalvinst att ske.

Eftersom det är tidpunkten då bolaget träder i likvidation som utlöser beskattning kommer successiva utbetalningar som innebär kapitalvinst att bli skattepliktiga när de är kända till sitt belopp, inte då utbetalning sker (44 kap. 28 § IL).

Beträffande förlust gäller bestämmelsen i 44 kap. 26 § 2 st. IL: "Kapitalförluster ska dock inte dras av som kostnad förrän det beskattningsår då förlusten är definitiv." I förarbetena till motsvarande bestämmelse i SIL (24 § 4 mom. 1 st. sista meningen SIL, prop. 1993/94:234 s. 134) uttalades följande beträffande tidpunkten för avdragsrättens inträde: "Huruvida en förlust uppkommer kan inte fastställas innan bolaget har upplösts genom likvidation. Först då kan alltså eventuellt avdrag för reaförlust medges". Detta innebär att avdrag för förlust inte medges förrän det är klart hur stor den blir.

RR har i ett förhandsbeskedsärende prövat om rätt till avdrag för kapitalförlust vid likvidation skulle föreligga för det beskattningsår då bolaget trädde i likvidation, när en definitiv förlust kunnat beräknas redan då (RÅ 1998 ref. 25). I målet ägde X AB samtliga aktier i Z AB. X AB avsåg att under 1997 besluta att Z AB skulle träda i likvidation. Vid tidpunkten för beslutet om likvidation skulle Z AB:s enda tillgång vara en fordran med givet värde. X AB:s anskaffningsvärde på aktierna i Z AB överstiger värdet på denna tillgång, dvs. fråga är om förlustaktier.

RR konstaterade, att aktier i ett svenskt bolag ska anses avyttrade när bolaget försätts i konkurs eller träder i likvidation. Rätten till avdrag för kapitalförlust inträder i båda fallen när förlusten är definitiv. RR angav vidare, att de uttalanden som gjorts i förarbetena visserligen kan tyda på att avsikten varit att avdrag skulle kunna medges innan bolaget upplösts vid konkurs men inte vid likvidation men att en sådan avsikt dock inte kommit till uttryck i lagtexten. Någon principiell skillnad mellan konkurs- och likvidationsfallen kan därför inte göras. RR angav, att "Det kan således inte undantagslöst krävas att likvidationen ska ha slutförts innan avdrag medges. Vad som uttalats i förarbetena bör i stället ses mot bakgrund av att en definitiv förlust ofta kan konstateras redan vid ett konkursutbrott, medan detta inte torde vara lika vanligt förekommande när ett bolag träder i likvidation". X AB medgavs avdrag för kapitalförlusten redan för det beskattningsår

då Z AB trädde i likvidation.

Eftersom avyttring anses ha skett det år då beslut om likvidation fattats ska kapitalvinstberäkningar under senare år ske på grundval av förhållandena vid avyttringen och med tillämpning av de beskattningsregler som gällde vid taxeringen för avyttringsåret, jfr 44 kap. 28 § IL

Om aktierna i bolaget avyttrats efter likvidationsinträdet, till exempel genom försäljning, får man dra av så mycket av omkostnadsbeloppet som återstår. Omkostnadsbeloppet ska således anses uppgå till så stor del av det enligt genomsnittsmetoden beräknade värdet som kvarstår vid den faktiska avyttringstidpunkten, se 44 kap. 33 § IL. Innebörden härav är att man vid beräkningen av kapitalvinst utgår från omkostnadsbeloppet. Om omkostnadsbeloppet uppgår till 10 kr per andel i ett bolag som likvideras och det görs sannolikt att utskiftningslikviden begränsas till 2 kr per andel kan avdrag göras med 8 kr per andel när bolaget träder i likvidation. Om andelarna därefter säljs för 1 kr per styck, får avdrag göras med ytterligare 1 kr per andel.

Om likvidationen upphör ska anskaffningsutgiften därefter anses uppgå till vad som återstår av omkostnadsbeloppet då likvidationen upphörde, se samma lagrum.

Dessa bestämmelser gäller vid likvidation av både svenska och utländska företag.

Om likvidation efter konkurs, se nästa avsnitt.

1.4.4 Konkurs

När ett aktiebolag gått i konkurs sker normalt inga utbetalningar till aktieägarna utan bolaget anses upplöst när konkursen avslutats.

Om konkursen avslutas med överskott gäller emellertid enligt 13 kap. 19 § ABL att bolaget ska träda i likvidation. Detta innebär att medel kan utskiftas till aktieägarna under likvidationen.

Vid konkurs gäller enligt 44 kap. 8 § IL följande. Avyttring av värdepapperen anses föreligga om det företag som gett ut instrumentet upplöses genom konkurs eller, om det är ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening, när företaget försätts i konkurs. Om utländska företag, se Handledning för internationell beskattning.

Beträffande svenska företag anses att det är så ovanligt att konkurs lämnar överskott att man inte ska behöva invänta konkursens slut för att avgöra om förlust uppkommit. I stället får omkostnadsbeloppet dras av som kapitalförlust redan vid konkursut-

brottet.

Av 44 kap. 34 § IL framgår hur man ska förfara i olika fall då likvid erhålls efter det att omkostnadsbeloppet för aktierna dragits av.

Bland annat föreskrivs att om ackord träffas eller om utdelning i konkursen erhålls, ska ersättningen tas upp som kapitalvinst till den del den inte överstiger avdraget för kapitalförlust när värdepapperet ansågs avyttrat. Om avdrag gjordes bara för viss del av kapitalförlusten, ska en motsvarande del av ersättningen tas upp som kapitalvinst. Medgavs avdrag för viss del av kapitalförlusten ska endast motsvarande del av ersättningen tas upp som kapitalvinst.

Om konkursbeslutet upphävts eller om konkursen lagts ner ska det gjorda avdraget för kapitalförlust vid konkursutbrottet återföras till beskattning. Anskaffningsutgifterna återställs därmed till det ursprungliga beloppet. Detsamma gäller om konkursen avslutats med överskott, dvs. att bolagets medel överstigit samtliga fordringar i konkursen.

1.4.5 Utskiftning från ekonomisk förening m.m.

Utskiftning vid upplösning

Bestämmelser om utskiftning från ekonomiska föreningar finns i 42 kap. 19 § IL.

För ekonomiska föreningar gäller att vad som utskiftas till medlem vid föreningens upplösning utöver inbetald insats beskattas som utdelning. Under vissa i 42 kap. 20 § IL närmare angivna förutsättningar ska emellertid inte utskiftning av aktier i svenskt aktiebolag betraktas som utdelning, se vidare avsnitt 14.5.

Vid beräkning av utdelningens storlek räknas som inbetald insats det belopp som finns bokfört på andelskapitalets konto i den ekonomiska föreningen. Om insatskontot ökat på annat sätt än genom inbetalda insatser under den ekonomiska föreningens bestånd har medlemmarna beskattats för utdelning vid ökningstillfället, RÅ 1954 Fi 1162 (se även prop. 1983/84:84 s. 168 samt prop. 1992/93:131 s. 33). Någon ändring i nämnda praxis synes i princip inte ha skett. När det gäller överföringar från en förening till medlemsinsatser genom s.k. insatsemissioner (regleras i 10 kap. 2a § EFL) bör emellertid, enligt RSV:s uppfattning, beskattning hos medlemmen göras först när det emitterade kapitalet betalas ut.

1.5 Låneförbudet

15 kap. 3 § IL
12 kap. 7 § ABL
prop. 1989/90:110 s. 600
prop. 1999/2000:2 s. 191

1.5.1 Allmänt

Om penninglån lämnats i strid med 12 kap. 7 § ABL eller 11 § lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. ska lånebeloppet, enligt 15 kap. 3 § IL, tas upp som intäkt hos låntagaren eller hos en juridisk person som är delägare i ett svenskt handelsbolag som är låntagare, om det inte finns synnerliga skäl mot detta.

I 12 kap. ABL uppställs vissa regler för olika utbetalningar där det övergripande syftet är att så långt möjligt skapa ett skydd för bolagets borgenärer, anställda, leverantörer, aktieägare och staten. Reglerna syftar till att förhindra dels skatteflykt genom att aktieägarna t.ex. tar konsumtionslån i bolaget, dels att förhindra att bolaget riskerar sitt kapital eller sin egendom t.ex. vid transaktioner mellan bolaget och dess ägare eller närstående. Till följd härav har i 12 kap. ABL närmare angetts i vilka former bolagets medel får utbetalas till aktieägarna som vinstutdelning, vid förvärv av egna aktier, vid nedsättning av aktiekapitalet, reservfonden eller överkursfonden och vid utskiftning vid bolagets likvidation (12 kap. 1 § ABL), eller som gåva till allmännyttigt ändamål (12 kap. 6 § ABL). Därjämte har närmare reglerats bolagets möjligheter att lämna penninglån i 12 kap. 7 § ABL (s.k. förbjudna lån).

1.5.2 Beskattning av förbjudna lån - skatterättsliga regler

Det har rätt oklarhet om lån till juridiska personer omfattades av de skattemässiga reglerna om beskattning av förbjudna lån enligt reglernas tidigare utformning. Denna fråga, liksom frågan i vilket inkomstslag otillåtna lån till handelsbolag ska beskattas, lagreglerades 1999.

Fysisk person

Enligt 11 kap. 45 § IL gäller följande. Har penninglån lämnats i strid med bestämmelserna i 12 kap. 7 § ABL eller 11 § TrL, ska lånebeloppet tas upp som intäkt av tjänst hos låntagare som är fysisk person eller dödsbo eller hos en fysisk person som är delägare i ett svenskt handelsbolag som är låntagare, om det inte finns synnerliga skäl mot detta.

Juridisk person	<p>Enligt 15 kap. 3 § IL gäller i motsvarande situation att lånebeloppet ska tas upp som intäkt av näringsverksamhet hos låntagaren eller hos juridisk person som är delägare i ett svenskt handelsbolag som är låntagare, om det inte finns synnerliga skäl mot detta. Eftersom andra juridiska personer än dödsbon har alla sina inkomster i inkomstslaget näringsverksamhet kommer beskattning för sådana lån att ske i näringsverksamhet.</p>
Synnerliga skäl mot beskattning	<p>En sådan omständighet som kan föranleda att beskattning inte ska ske är att lånet återbetalas före utgången av låntagarens beskattningsår. Frågan om återbetalning av lånet ska utsluta beskattning måste enligt förarbetena till lagstiftningen bedömas mycket restriktivt (prop. 1989/90:110 s. 600). Det måste alltså vara fråga om en definitiv återbetalning och inte s.k. rullande lån</p>
Civilrätten avgör	<p>Om ett lån är förbjudet eller inte, och därmed skattepliktigt enligt IL:s ovan nämnda huvudregel avgörs helt av de civilrättsliga reglerna i ABL resp. TrL. I ett förhandsbesked (RÅ81 1:1) hade en företagsledare i ett fåmansföretag genom arvskifte övertagit skuld till bolaget. RR ansåg att det var fråga om ett förbjudet lån. Det kan nämnas att regeln inte är begränsad till att endast gälla för fåmansföretag utan beskattning ska ske även vid förbjudna lån från andra aktiebolag. Bestämmelsen tar sikte på det förhållandet att låntagaren är fysisk person och torde därmed ha sitt huvudsakliga tillämpningsområde inom fåmansföretagssfären.</p> <p>Av 12 kap. 7 § ABL framgår att det ska vara fråga om ett penninglån. Normala varukrediter innebär således inte någon överträdelse av låneförbudet och utlöser inte heller någon beskattning. Är kreditvillkoren ovanligt fördelaktiga kan det dock finnas anledning att behandla krediten som ett maskerat penninglån, vilket bör föranleda beskattning.</p>
Gäldenärsbyte	<p>I praxis har gäldenärsbyte ansetts vara att jämställa med ingående av nytt låneavtal (R77 1:45 och RÅ81 1:1). Låneförbudsreglerna kan därför aktualiseras i samband med överlåtelse av aktiebolag, i vilket finns lånefordran på aktieägaren som exempelvis uppkommit före ikraftträdandet av låneförbudsreglerna.</p>
Borgenärsbyte	<p>SRN har i ett (inte överklagat) förhandsbesked den 29 september 1997 prövat om tillskott till eget aktiebolag av fordran på närstående till aktieägaren skulle beskattas som ett förbjudet lån. En fysisk person avsåg att i form av aktieägartillskott tillskjuta en fordran på sin son till sitt helägda aktiebolag för att stärka bolaget. Ett skuldförhållande skulle därigenom uppkomma mellan bolaget (som ny borgenär) och en närstående till aktieägaren (som gäldenär). SRN konstaterade att den aktuella fordran hade sin grund i fastighetsöverlåtelser som tidigare skett inom famil-</p>

jen. Eftersom fordran överfördes utan vederlag och med oförändrade villkor till bolaget hade detta inte i anledning av sitt innehav av fordran vid något tillfälle ”tömts” på medel vare sig i form av ett direkt penninglån eller på annat sätt. Härmed skiljde sig enligt nämndens mening förhållandena i ärendet på ett avgörande sätt från de fall lagstiftningen är avsedd att täcka, och någon beskattning som för ett förbjudet lån skulle inte ske av gäldenären.

Eftersom bedömningen av om ett förbjudet lån föreligger eller inte bygger på civilrättsliga överväganden lämnas i följande avsnitt en närmare redogörelse för de civilrättsliga reglerna.

1.5.3 Civilrättsliga regler

Låneförbudet tillkom 1973 (SFS 1973:303). Ett antal ändringar har sedan dess gjorts i låneförbudsregeln. Låneförbudsreglerna gäller inte lån tagna före den 6 juni 1973.

Förbjudna kretsar

Av 12 kap. 7 § ABL framgår att aktiebolag inte får lämna penninglån till eller ställa säkerhet för den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Utöver nämnda personer får penninglån m.m. inte heller lämnas till en krets av närstående till dessa personer (12 kap. 7 § 1 och 6 st. ABL). Därutöver ingår inom den förbjudna kretsen juridisk person över vars verksamhet någon av tidigare nämnda personer har ett bestämmande inflytande. Den som står i låneskuld till bolaget eller ett annat bolag i samma koncern eller har en förpliktelse som ett sådant bolag har ställt säkerhet för får inte vara revisor (10 kap. 16 § p. 6 ABL).

Sanktion

Vidare får aktiebolag inte lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i 12 kap. 7 § 1 st. p. 1-3 ABL ska förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern (7 § 3 st. ABL). Med nämnda syfte får alltså inte lån lämnas till någon vare sig denne tillhör den förbjudna personkretsen eller står utanför denna.

Den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet bryter mot förbudet mot penninglån eller ställande av säkerhet straffas med böter eller fängelse (19 kap. 1 § 1 st. p. 4 ABL).

Departementschefen har i prop. 1975:103 s. 496 uttalat följande beträffande huruvida penninglån eller säkerhet som lämnats i strid mot förbudet i 12 kap. 7 § ABL blir civilrättsligt ogiltiga eller gäller till sitt innehåll enligt vanliga avtalsrättsliga principer:

”Enligt min mening är inte de skäl som uppbär låneförbudet av sådan art att ogiltighet bör anses inträda. ... däremot kan ett olagligt lån utgöra skattepliktig intäkt för låntagaren”.

HD har i en dom (NJA 1992 s. 717) prövat om en otillåten säkerhet skulle anses ogiltig eller inte. Domen kan tolkas som att ställande av säkerhet är giltig gentemot kreditgivaren, även om säkerheten strider mot ABL:s låneförbud, men att ogiltighet kan inträffa om ett bristande tvåpartsförhållande föreligger mellan bolaget och den till vars förmån säkerheten har ställts.

Undantag

Från låneförbudet finns fyra undantag, nämligen om

1. gäldenären är kommun eller landsting, s.k. kommunlån
2. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår, s.k. koncernlån
3. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse, s.k. kommersiella lån
4. gäldenären är aktieägare (eller honom närstående fysisk eller juridisk person) och har ett obetydligt aktieinnehav (mindre än 1 % av aktiekapitalet) och inte samtidigt av annan anledning träffas av låneförbudet (t.ex. VD eller styrelseledamot), s.k. småaktieägarlån.

De fyra undantagen från låneförbudet har uppställts för att undvika onödiga störningar i aktiebolagens normala affärsverksamhet. I sådana situationer anses de regler som uppställts till skydd för bolagets borgenärer inte åsidosatta liksom inte heller några påtagliga skatteförmåner vara involverade i lånetransaktionen.

Kommunlån

Undantaget för kommunlånen betingas av kommunens behov att genom lån från kommunägda aktiebolag tillfälligt stärka sin likviditet.

Koncernlån

Beträffande undantaget för koncernlån betingas detta av att koncernen i många avseenden framträder som en enhet. I prop. 1973:93 sid. 92 framgår följande

”Ett lån från ett koncernbolag till ett annat koncernbolag skulle med det synsättet inte behandlas annorlunda än det fallet att ett bidrag lämnas från en rörelsegren till en annan inom ett och samma aktiebolag. Infriar ett koncernbolag inte sina förpliktelser gentemot sina fordringsägare har dessa alltid möjlighet att ta i anspråk den fordran koncernbolaget har gentemot annat bolag inom koncernen. Också från skattesynpunkt bör lån mellan koncernbolag kunna godtas eftersom skattelagstiftningen i princip innebär att koncernbidrag är avdragsgillt hos bidragsgivaren men beskattas hos mottagaren.”

Med koncern förstås de företagsgrupperingar som omfattas av koncernbegreppet i 1 kap. 5 § ABL.

Undantaget för koncernlån innebär att moderbolaget kan låna av ett dotterbolag inom koncernen liksom omvänt. Dock föreligger enligt 12 kap. 7 § 3 st. ABL ett uttryckligt förbud för ett aktiebolag att lämna ett penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person ska förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern

Trots att lånet kan vara ett koncernlån och tillåtet enligt 12 kap. 7 § ABL, kan det ändå enligt bolagsrättslig praxis anses utgöra förtäckt utdelning t.ex. om ett penninglån lämnas till ett koncernbolag som är inte kreditvärdigt eller insolvent. Bolaget får i detta fall en fordran som är värdelös och det som betecknats som lån är i realiteten en vederlagsfri utdelning från bolaget till aktieägaren, dvs. utdelning alternativt tillskott om lånet lämnats av aktieägaren. I det s.k. Sueciamålet NJA 1951 s. 6 liksom i NJA 1990 s. 343 har denna praxis fastlagts. Man menar härvidlag att till den del lånet inkräftar på det bundna egna kapitalet eller står i strid med den allmänna försiktighetsregeln (12 kap. 2 § 2 st. ABL) anses lånet utgöra en sådan vederlagsfri utbetalning som enligt ABL:s bestämmelser inte är tillåten. Eftersom skatterätten normalt sett bygger på civilrättslig grund kan det hävdas att beskattning ska ske såsom för utdelning hos det låntagande bolaget under förutsättning att bolaget inte kan lyfta skattefri utdelning från det långivande bolaget.

I ett mål rörande utdelningsbeskattning hos en låntagande aktieägare har det långivande aktiebolagets helt dominerande tillgångspost utgjorts av fordringen på aktieägaren. Aktierna i det långivande bolaget ansågs vid sådant förhållande inte böra beaktas vid bedömningen av aktieägarens betalningsförmåga. RR fann, att den del av lånebeloppet som svarade mot vad köparen erlagt för aktierna i aktiebolagsrättsligt hänseende borde behandlas som utdelning samt att det saknades skäl att göra annan bedömning vid beskattningen (RÅ 1998 ref. 9, eftertaxering).

Kommersiella lån

Undantaget för kommersiella lån betingas av att de kan vara företagsekonomiskt motiverade. Av prop. 1973:93 s. 93 framgår följande

”Undantag från låneförbudet bör göras för de fall då lånet utgör ett led i en affärsförbindelse mellan bolaget och gäldenären och är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse. Eftersom man får utgå från att sådana lån ges i bolagets intresse och sålunda kan antas påverka bolagets ekonomiska situation på ett gynnsamt sätt, kan undantaget typiskt sätt inte anses träda borgenärernas befogade intressen för när. Och eftersom lånet inte får avse privat konsumtion, kan det

inte heller sägas vara fråga om något slags skatteflykt.”

Penninglån får inte lämnas till juridisk person över vars verksamhet person, som omfattas av låneförbudet, har ett väsentligt inflytande. En person som har ett bestämmande inflytande över två aktiebolag kan inte låta det ena bolaget ta lån från det andra bolaget annat än om lånet betingas av kommersiella skäl (12 kap. 7 § 2 st. 3 ABL). I prop. 1975:103 s. 493 exemplifieras detta på så sätt att om det ena bolaget har likviditetsöverskott, kan lån lämnas till det andra bolaget under förutsättning att sistnämnda bolag behöver låna pengar. Om däremot det sistnämnda bolagets likviditet är god, är det inte för detta bolags rörelse affärsmässigt betingat att låna från det andra bolaget. Lånetransaktionen strider då mot undantaget i 12 kap. 7 § 2 st. p. 3 ABL. Beträffande begreppet ”rörelse” anføres i nämnda proposition s. 493 att i begreppet rörelse ingår all näringsverksamhet (rörelse, jordbruk, fastighetsförvaltning).

Allmänt sett kan det vara svårt att avgöra var gränsen går för vilka lån som är kommersiellt betingade eller om affärsmässiga skäl är för handen, men kraven på affärsmässighet torde normalt sett inte ställas särskilt högt.

Småaktieägarlån

Det sista undantaget rör lån till småaktieägare. Det gäller här lån till aktieägare eller honom närstående fysisk eller juridisk person, som har ett aktieinnehav som ej uppgår till 1 % av aktiekapitalet i bolaget eller om bolaget ingår i en koncern till 1 % av de sammanlagda aktiekapitalen i koncernbolagen. För detta undantag gäller också att aktieägaren eller juridisk person som han har ett bestämmande inflytande över var för sig eller tillsammans äger mindre än 500 aktier i bolaget, eller om bolaget ingår i en koncern, i koncernbolagen. Enligt förarbetena (prop. 1973:93 s. 93) finns det inte anledning att förhindra att ett bolag ger lån till anställd som råkar ha några aktier i bolaget, för att finansiera t.ex. ett villaköp eller bostadsrätt. Detta låneundantag gäller enbart för aktieinnehavare i denna sin egenskap av småaktieägare. För det fallet att man tillika är styrelseledamot i bolaget synes undantaget inte gälla.

Förvärv av aktier

I 12 kap. 7 § 3 st. ABL stadgas att aktiebolag inte får lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person ska förvärva aktier i bolaget eller i annat bolag i samma koncern. En sådan transaktion innebär att betydande tillgångar frånhändes bolaget och tillförs de tidigare aktieägarna samtidigt som bolaget får en revers från den nye aktieägaren. Från borgenärernas synpunkt blir detta detsamma som då aktieägarna lånar från bolaget. I prop. 1973:93 s. 92 betecknas en sådan transaktion som mycket farlig för borgenärerna. Från denna

regel kan dispens medges (se nästa avsnitt).

Om gäldenären är anställd i bolaget eller i annat bolag i samma koncern gäller inte låneförbudet vid aktieförvärv i bolaget under förutsättning att särskilda villkor är uppfyllda (12 kap. 7 § 4 st. ABL).

1.5.4 Dispens

I fråga om lån eller säkerhet för förvärv av aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern får SKM medge undantag från låneförbudet om det behövs på grund av särskilda omständigheter. Vid förvärv av aktier i det bolag som lämnar lån eller ställer säkerhet får dock sådan dispens medges endast om bolaget är ett privat aktiebolag. I andra fall än som avses ovan får SKM medge dispens från låneförbudet om det finns synnerliga skäl. När det gäller aktiebolag som står under Finansinspektionens tillsyn prövas frågor om undantag av Finansinspektionen. En myndighets beslut i ett ärende om dispens från låneförbudet får överklagas till regeringen (18 kap. 7 § ABL).

Dispensinstitutet är främst avsett för lån som lämnas för att underlätta generationsskiften i fåmansföretag. En sammanställning över dispensexpraxis finns i DsH 1982:3 och DsF 1987:12.

Det kan nämnas att regeringen, med hänvisning till att artikel 31 i EES-avtalet får anses ha direkt effekt, i ett överklagat ärende rörande undantag från låneförbudet (12 kap. 7 § ABL) har ansett att det förelåg synnerliga skäl att medge dispens och därför medgett ett norskt moderbolag tillstånd att uppta lån hos ett helägt svenskt koncernbolag (Regeringsbeslut 1995-06-15). I artikel 31 andra stycket EES-avtalet föreskrivs: ”Etableringsfriheten ska innefatta rätt att uppta och utöva verksamhet som egen företagare samt rätt att bilda och driva företag, särskilt bolag som de definieras i artikel 34 andra stycket, på de villkor som etableringslandets lagstiftning föreskriver för egna medborgare, om inte annat följer av bestämmelserna i kapitel 4.”

1.5.5 Förteckning

För varje räkenskapsår ska, om inte tillståndsmyndigheten medgett undantag, styrelsen och VD upprätta en förteckning enligt 12 kap. 9 § ABL över lån och säkerheter som lämnats med stöd av dispens. I förteckningen ska uppges såväl sådana lån och säkerheter som tillkommit under räkenskapsåret som sådana som fanns vid räkenskapsårets början. Bolagets revisor ska yttra sig över om förteckning har upprättats när skyldighet därtill föreligger.

I förteckningen intages på motsvarande sätt uppgift om sådana penninglån och säkerheter som lämnats i fall som avses i 12 kap. 7 § 2 st. 3 ABL (kommersiella lån).

1.5.6 Lån från pensionsstiftelse

Låneförbudet får inte kringgås genom att företagets ägare i stället lånar medel av en till företaget hörande pensionsstiftelse, som har bildats enligt föreskrifterna i TrL. Enligt TrL ska nämligen ABL:s regler om låneförbud gälla även pensionsstiftelses rätt att lämna lån och ställa säkerhet till delägare i fåmansföretag och denne närstående person. Skyldigheten att upprätta en förteckning över sådana lån från aktiebolag, som medgetts enligt dispens omfattar dock inte lån från pensionsstiftelse.

1.6 Aktieägartillskott

Syftet med ett aktieägartillskott är att förbättra ett bolags finansiella ställning, t.ex. för att undvika att likvidationsskyldighet uppkommer. Två olika huvudformer av aktieägartillskott förekommer: *ovillkorliga* och *villkorliga*. Ett ovillkorligt aktieägartillskott lämnas utan krav på återbetalning. Ett villkorligt tillskott innebär vanligen att tillskottet ska återbetalas om och när bolagets fria egna kapital medger det. Tillskottet lämnas i regel av samtliga aktieägare. Det kan även förekomma att tillskott lämnas endast av den störste aktieägaren eller de största aktieägarna. Inget hindrar i princip att tillskott även lämnas av annan än aktieägare ("kapitaltillskott"). Skatteutskottet har uttalat att de ovillkorliga aktieägartillskotten närmast kan liknas vid rena kapitalinsatser från aktieägarna, medan de villkorliga däremot närmast kan jämföras med ett lån utan säkerhet (SkU 1984/85:2 s. 7f). De villkorade tillskotten kan sägas utgöra ett slag av efterställt lån. Huruvida det föreligger ett villkorat tillskott eller ett lån får bedömas bl.a. utifrån hur villkoren för återbetalning utformats och hur tillskottet bokförts i bolaget.

RR har i två mål ansett att bidrag från en kommun till av kommunen ägda bolag för att täcka förluster i bolagets verksamhet avseende kollektivtrafik (I) respektive idrotts- och badverksamhet (II) utgör skattepliktiga intäkter hos bolagen (RÅ 2001 ref. 28). I målen hävdade bolagen att de medel som mottagits från kommunen utgjorde aktieägartillskott.

Hur aktieägartillskott ska behandlas har med ett par undantag inte reglerats vare sig i skatterättslig eller i annan civilrättslig lagstiftning. Man är därför hänvisad till rättspraxis och doktrin för

att få vägledning om vad som gäller.

**Ovillkorligt
aktieägartillskott**

Ett ovillkorligt aktieägartillskott utgör inte skattepliktig inkomst för mottagaren. Någon avdragsrätt för utgivaren föreligger inte vid den löpande taxeringen, däremot får beloppet räknas med som en del av anskaffningsutgiften för aktierna i det bolag som mottagit aktieägartillskottet. RR synes ha gjort den bedömningen att ett ovillkorligt aktieägartillskott i form av aktier ska ses som en avyttring för ett vederlag motsvarande marknadspriset för den tillskjutna egendomen (RÅ 1996 not. 177).

**Villkorligt
aktieägartillskott**

Inte heller ett villkorligt aktieägartillskott utgör skattepliktig inkomst för mottagaren.

Civilrättsligt behandlas en återbetalning av ett villkorligt aktieägartillskott som vinstutdelning. Återbetalningen kan därför ske endast om borgenärsskyddsreglerna i 12 kap. ABL är uppfyllda.

Skatterättsligt har återbetalning av ett villkorligt aktieägartillskott behandlats som utdelning i RÅ83 1:42 medan återbetalningen i RÅ85 1:10 inte betraktades som en utdelning. I sistnämnda mål gjordes utbetalningen till den som lämnat tillskottet. I detta fall ansågs att återbetalning av ett villkorligt aktieägartillskott till tillskottsgivaren själv i skatterättsligt hänseende skulle behandlas som en återbetalning av lån och inte som utdelning. Av rättsfallet framgår vidare att aktierna och förbindelsen om det villkorade aktieägartillskottet skulle behandlas var för sig vid en avyttring.

I RÅ 1988 ref. 65 har RR åter prövat ett mål med återbetalning av aktieägartillskott och bl.a. anfört följande;

”En återbetalning av ett villkorligt aktieägartillskott till tillskottsgivaren själv ska enligt regeringsrättens avgörande RÅ85 1:10 i skattehänseende behandlas som en återbetalning av lån. I detta ligger att återbetalningen medför inkomstbeskattning hos tillskottsgivaren endast inom ramen för realisationsvinstreglerna i 35 § 4 mom. Kommunalskattelagen. Vad nu sagts gäller enligt rättsfallet oberoende av om tillskottsgivaren vid återbetalningstillfället alltjämt äger aktier i bolaget eller om han före återbetalningen har avyttrat sina aktier men behållit den rätt som han förbehöll sig vid tillskottsgivningen”.

I den angivna domen fann RR att återbetalning av aktieägartillskott till annan än tillskottsgivaren ska behandlas som återbetalning av lån om inte särskilda omständigheter föranleder annat. Det var i målet fråga om en person som år 1982 förvärvade aktier i bolaget och som åren 1983 och 1984 genom köp respektive gåva förvärvade tillskottsgivarens rätt till återbetalning. RR an-

knöt till RÅ85:10 och anförde;

”En konsekvens av de ställningstaganden som gjorts i rättsfallet får anses vara att också en återbetalning, som görs till någon som genom oneröst eller benefikt fång övertagit tillskottsgivarens rätt, ska - om inte särskilda omständigheter föranleder annat (jämför situationen i RÅ83 1:42) - i beskattningshänseende behandlas som om fråga vore om en återbetalning av lån”.

Omvandlingar

Sammanfattningsvis får det anses klarlagt att återbetalning av villkorat aktieägartillskott i beskattningshänseende normalt behandlas som återbetalning av lån oavsett om det sker till tillskottsgivaren eller till någon som har övertagit tillskottsgivarens rätt till återbetalning. En återbetalning behandlas som utdelning endast om särskilda omständigheter föreligger.

Det är också klarlagt att när en tillskottsgivare avyttrar aktier och rätt till återbetalning i ett sammanhang, så behandlas avyttringarna skattemässigt var för sig.

RR har i två domar den 19 dec. 2002 (mål nr 7604-1999 resp. 1078-2001) prövat hur man ska värdera ett ovillkorat aktieägartillskott som uppkommit genom omvandling av ett villkorat tillskott i samband med att bolaget varit på obestånd. I målen hade en fordran på eget bolag först omvandlats till ett villkorat aktieägartillskott för att sedermera omvandlas till ett ovillkorat sådant när bolaget var på obestånd. RR fann att avdrag för reaförlust på aktierna i samband med konkurs skulle beräknas utifrån värdet på tillskottet vid omvandlingstidpunkten. RR anförde därvid:

”Aktieägartillskott kan ges i form av kontant inbetalning eller andra tillgångar. När tillskottet utgörs av andra tillgångar än kontanta medel kan tillskott inte anses ske med högre belopp än vad som motsvarar tillgångarnas värde när tillskottet lämnas. Med hänsyn till den skilda karaktären på villkorade och ovillkorade aktieägartillskott måste detsamma gälla om ett villkorat tillskott omvandlas till ett ovillkorat.”

Eftersom bolagen vid tidpunkten för omvandlingen varit på obestånd anser RR att tillskottet varit värdelöst och att något ovillkorat tillskott således inte lämnats.

Ränta på villkorligt aktieägartillskott

RR har i ett förhandsbesked, RÅ 1987 ref. 145, prövat avdragsrätten för ränta på villkorligt aktieägartillskott. I domen går man ifrån inställningen i ett tidigare förhandsbesked, RÅ85 Aa 144. I 1987 års förhandsbesked var frågan, om ränta på villkorligt aktieägartillskott var avdragsgill för bolaget för tiden fr.o.m. dagen för tillskottet. RR fann att detta inte var fallet. Motiveringen var följande:

”För bolaget inträder en ovillkorlig skyldighet att återbe-

tala aktieägartillskottet först sedan bolagsstämman - med iakttagande av bestämmelserna i 12 kap. aktiebolagslagen (1975:1385) - beslutat om sådan betalning. För tid dessförinnan föreligger inte någon bolagets förpliktelse gentemot A som kan jämsställas med en skuld varå ränta kan utgå. Vid angivna förhållande är bolaget berättigat till avdrag för ränta avseende aktieägartillskottet endast i den mån medlen finns kvar hos bolaget efter det att bolagsstämman beslutat om återbetalning av tillskottet”.

Utgången innebär en överensstämmelse mellan den bolagsrättsliga och den skatterättsliga behandlingen av ränta på villkorligt aktieägartillskott. Innebörden är, att avdrag för ränta på aktieägartillskott inte medges så länge det kvarstår i bolaget som ett tillskott även om rätten till återbetalning enligt ovan behandlas som en fordran vid beskattningen. Ränta kan börja löpa först när bolagsstämmobeslut finns om återbetalning av tillskottet.

Beräkning av kapitalunderlag

SRN har i ett inte överklagat förhandsbesked prövat hur ett villkorligt aktieägartillskott, som lämnats före bolagets bokslut den 30 juni 1992, skulle påverka kapitalunderlaget enligt 2 § lagen (1994:775) om beräkning av kapitalunderlaget vid beskattning av ägare i fåmansföretag (nu 43 kap. 19 § IL). I ärendet prövades också i vad mån en återbetalning av aktieägartillskottet under senare år skulle medföra justering av kapitalunderlaget enligt 11 § samma lag. SRN - som angav bl.a. att tillskottet inte skuldförts i bokslutet per den 30 juni 1992 och att det inte framgått att så bort ske - fann, att det villkorliga aktieägartillskottet inte skulle räknas som en skuld, medan återbetalning av det skulle behandlas som vinstutdelning.

Redovisningstekniska frågor

Redovisningsrådets akutgrupp har i september 1998 gjort ett uttalande om hur aktieägartillskott bör redovisas. Akutgruppen anser att *lämnade* aktieägartillskott – villkorliga och ovillkorliga – bör redovisas hos givaren som en ökning av posten ”Andelar i koncernföretag”. Resultatet påverkas således inte av detta. *Erhållna* aktieägartillskott redovisas hos mottagaren normalt direkt mot fritt eget kapital och påverkar inte heller det redovisade resultatet. Om aktieägartillskott skulle bokföras över resultaträkningen ska resultatpåverkan justeras i deklarationen. Från inkomstskattsynpunkt har det nämligen ingen betydelse om tillskottet bokförs över det egna kapitalet eller resultaträkningen.

Gåvoskatt

Ett ovillkorligt aktieägartillskott kan föranleda gåvobeskattnings om flera aktieägare finns och inte alla lämnat tillskott eller lämnat tillskott men i proportioner som inte svarar mot deras aktieinnehav, jfr NJA 1980 s. 642. Vissa gåvoskatterättsliga frågor i samband med aktieägartillskott behandlas i RSV:s Handledning

för gåvobeskattnng.

1.7 Vissa övriga koncernfrågor

44 kap. 23, 26 §§ IL

1.7.1 Avdrag för förlust vid avyttring av vissa aktier och andelar

1.7.1.1 Verklig förlust

För att aktiebolag ska medges avdrag för förlust vid avyttring av "näringsbetingade" aktier och andelar i handelsbolag krävs att förlusten är verklig. Innebörden i detta krav har växt fram i praxis. Denna praxis är till stor del hänförlig till tiden före 1990 års skattereform, men vissa ändringar har skett härefter. Enligt 44 kap. 23 § IL ska bara verkliga kapitalförluster anses som kapitalförluster. Detta innebär att endast verkliga kapitalförluster är avdragsgilla. Någon uttrycklig lagreglering angående detta har tidigare inte funnits.

Före 1990 års skattereform

Före 1990 års skattereform förelåg en valfrihet att beräkna och yrka avdrag för förlust vid avyttring av näringsbetingade aktier antingen enligt reglerna om driftförlust i rörelsen eller enligt reglerna om realisationsförlust i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet (se RÅ 1986 ref. 52 och RÅ 1987 ref. 49). Realisationsvinster skulle däremot alltid redovisas i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet (jfr med RÅ 1993 not. 745).

Vid beräkning av förlusten enligt reglerna i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet skulle förlusten normalt inte justeras med hänsyn till värdeöverföringar från det sålda bolaget (se RÅ 1986 ref. 52 och 104, jfr dock med RÅ 1995 ref. 35 där förlusten justerades).

Vid beräkning av förlusten enligt beskattningsreglerna för rörelse skulle förlusten enligt stadgad praxis reduceras med skattefria utdelningar, koncernbidrag och andra värdeöverföringar, t.ex. underprisförsäljningar, som skett från det avyttrade bolaget (se bl.a. RÅ 1956 Fi 1776, RÅ 1959 ref. 4, RÅ 1973 A 194, RÅ 1983 Aa 226, RÅ85 1:86 och RÅ 1986 ref. 52, se även prop. 1980/81:68, del A, sid. 200). Denna justering skulle ske oberoende av om värdeöverföringen tagits från vinstmedel som uppkommit under innehavstiden eller tagits från andra värden.

Om koncernbidrag i stället lämnats till det avyttrade bolaget in-
nebar detta inte att förlustens storlek skulle påverkas, se RÅ 1990

ref. 102.

**Efter 1990 års
skattereform**

Genom 1990 års skattereform avskaffades valfriheten att beräkna förlusten enligt olika regler. En förändring genom skattereformen är också att den tidigare olikbehandlingen av driftförluster, som var avdragsgilla till 100 %, och realisationsförluster i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet, som i vissa fall var avdragsgilla endast till en del, upphörde. Numera ska beräkning av förlusten göras enligt reglerna om kapitalvinst och kapitalförlust i IL (och dessförinnan enligt reglerna om beräkning av realisationsvinst och realisationsförlust i SIL). All näringsverksamhet som bedrivs av ett aktiebolag räknas numera som en enda näringsverksamhet, 14 kap. 10 § IL. För aktiebolag hänförs även kapitalvinster och kapitalförluster till inkomstslaget näringsverksamhet (13 kap. 2 § IL). Av 25 kap. 2 § IL (prop. 1999/2000, del 2, s. 322-323) framgår att beräkningen av kapitalvinster och kapitalförluster i inkomstslaget näringsverksamhet i huvudsak ska ske enligt de allmänna regler om kapitalvinster och kapitalförluster som finns intagna i bl.a. 44 och 48 kap. IL. Införandet av IL torde inte innebära några förändringar i principerna för hur ifrågasvarande förluster ska beräknas, se RÅ 2000 not. 146 och RÅ 2001 not. 25.

**Betydelsen av äldre
praxis**

I förarbetena till 1990 års skattereform finns vissa allmänna uttalanden angående den giltighet som kan tillmätas äldre praxis efter skattereformens ikraftträdande. Föredragande statsråd anförde bl.a. följande (prop. 1989/90:110, Del 1, s. 394–395).

”Lagrådet har ifrågasatt om en lagreglering på denna punkt verkligen är påkallad och har därvid uttalat att mycket talar för att praxis, under de nya förutsättningar som skapas genom skattereformen, kommer att finna sig oförhindrad att tillämpa de principer som följts vid rörelsebeskattningen också vid reavinstbeskattningen.

Med hänsyn härtill lägger jag inte nu fram något förslag om en särskild regel för hänsynstagande till värdeöverföringar. Jag tar därvid fasta på lagrådets uttalande om möjligheten att i rättstillämpningen beakta de aktuella värdeöverföringarna. Har den avyttrade egendomen i något skede tömts på substans utan beskattningskonsekvenser kan alltså en reavinstberäkning som bygger på en jämförelse mellan försäljningspris och ursprungligt anskaffningspris behöva korrigeras för värdeöverföringen.”

Vidare kommenteras i samband med ett uttalande om koncern-interna aktieöverlåtelser avdragsrätten för förluster i inkomstslaget näringsverksamhet enligt följande (prop. 1989/90:110, Del 1, s. 693).

”Att beskattningen sker i näringsverksamheten innebär bl.a. att avdrag medges endast för verkliga förluster. Har det ifrågavarande företaget i något skede tömts på vinstmedel kan alltså en förlustberäkning som bygger på en jämförelse mellan försäljningspris och ursprungligt anskaffningspris behöva korrigeras.”

Rättspraxis efter skattereformen visar att den praxis som utvecklats före skattereformen i stora delar alltså är tillämplig efter skattereformen. Detta framgår tydligast av RÅ 1995 ref. 83 och RÅ 1997 ref. 11.

Koncernbidrag tagna ur förvärvade vinstmedel

Genom RÅ 1995 ref. 83 har klarlagts att realisationsförlusten ska justeras i de fall koncernbidrag lämnats från värden som funnits i bolaget redan när det förvärvades. Omständigheterna var följande. AB X hade för avsikt att förvärva samtliga aktier i fastighetsaktiebolaget AB Y. Efter förvärvet skulle den fastighet som ägs av AB Y komma att avyttras till utomstående köpare, varvid det skulle framkomma en reavinst. AB Y avsåg att senare, när detta kunde ske med avdragsrätt, lämna koncernbidrag till AB X. AB X övervägde att därefter avyttra aktierna i AB Y till en extern köpare.

Regeringsrätten fann, att avdragsrätt inte förelåg för förlust på aktierna i AB Y till den del förlusten motsvarades av uppbyggt koncernbidrag. I domen anför Regeringsrätten bl.a. följande:

”Reglerna för beskattning av aktiebolags inkomst bygger på principen om s.k. ekonomisk dubbelbeskattning. Ett aktiebolags vinst ska sålunda beskattas en gång - men inte mer - i bolagssektorn och därefter - när vinsten delas ut - en gång i hushållssektorn.

Principen att vinster ska beskattas en gång i bolagssektorn gäller även när verksamheten är organiserad i koncernform. Särskilda bestämmelser har därför sedan länge funnits som gör det möjligt för bolag inom samma koncern att föra över vinster sinsemellan utan att koncernen som sådan drabbas av merbeskattning. Sådana överföringar kan exempelvis ske i form av skattefri utdelning eller i form av koncernbidrag som är avdragsgilla för utgivaren och skattepliktiga för mottagaren.

Möjligheten att genomföra vinstöverföringar som är skatteneutrala på koncernnivå (genom antingen skattefrihet eller avdragsrätt motsvarande skatteplikt) vållar i olika hänseenden problem vid beräkning av vinst eller förlust vid avyttring av aktier i ett koncernbolag. Ett typfall är den i föreva-

rande ansökan om förhandsbesked beskrivna situationen att ett aktiebolag (moderbolaget) köper samtliga aktier i ett annat bolag i vilket det vid inköpet finns realiserade eller orealiserade vinster. Förs vinsterna - eventuellt efter realisation - över till moderbolaget sjunker typiskt sett värdet på aktierna i dotterbolaget. En avdragsrätt för denna värdenedgång vid en försäljning av aktierna skulle innebära att en i bolagssektorn uppkommen vinst i praktiken helt eller delvis undgick beskattning (dotterbolaget kvittar uppkommen vinst mot utgivet koncernbidrag och moderbolaget kvittar mottaget koncernbidrag mot förlust vid aktieförsäljningen).

Av det anförda följer att det skulle strida mot principen om att ett aktiebolags vinst ska beskattas en gång i bolagssektorn att, vid avyttring av aktierna i AB Y medge AB X rätt till avdrag för sådan del av förlust på aktierna som svarar mot uppburet koncernbidrag. Mot denna bakgrund - och på de skäl som Skatterättsnämnden anført - bör nämndens förhandsbesked fastställas.”

**Koncernbidrag
tagna ur upparbetade
vinstmedel**

I RÅ 1997 ref. 11 uttalade Skatterättsnämnden i sin motivering, som inte ändrades av Regeringsrätten, bl.a. följande.

"I den remiss till Lagrådet som föregick 1990 års skattereform föreslogs att det i 24 § 1 mom. SIL skulle tas in en regel om att värdeöverföringar från den avyttrade egendomen skulle beaktas vid bestämmande av omkostnadsbeloppet. I sammanhanget uttalade föredragande statsråd att regeln inte tog sikte "på koncernbidrag för vinstmedel som upparbetats under det egna innehavet". På grund av invändningar från Lagrådet (jfr prop. 1989/90:110 Del 2 s. 130 f) återkom förslaget till reglering av värdeöverföringar inte i propositionen till riksdagen (jfr prop. Del 1 s. 394) liksom inte heller uttalandet om koncernbidrag. Statsrådet sade sig ta fasta på "lagrådets uttalande om möjligheten att i rättstillämpningen beakta de aktuella värdeöverföringarna". - Även av andra uttalanden i propositionen framgår att syftet var att avdrag i inkomstslaget näringsverksamhet för en enligt reavinstreglerna i 24 § 1 mom. SIL beräknad förlust - på motsvarande sätt som tidigare gällt i inkomstslaget rörelse - skulle kräva att förlusten var "verklig". Att rättsläget efter genomförandet av 1990 års skattereform fått den innebörden som var avsedd får anses ha bekräftats av RÅ 1994 ref. 22 och RÅ 1995 ref. 83 (jfr också RÅ 1992 ref. 94)."

Detta uttalande ger stöd för uppfattningen att den praxis som utvecklats före skattereformen i stora delar alltså är tillämplig.

RÅ 1997 ref. 11 innebär dock att någon justering av kapitalförlusten inte ska ske om koncernbidrag och skattefri utdelning i sin

helhet tagits från vinstmedel som uppkommit under innehavstiden ("upparbetade vinstmedel"). Skatterättsnämndens bedömning som delades av Regeringsrätten var:

"Överföringarna har i det fall som nämnden nu har att pröva enligt förutsättningarna i sin helhet tagits från vinstmedel som uppkommit under innehavstiden. Vid detta förhållande föreligger sådan identitet mellan vad som ursprungligen förvärvats och vad som nu avyttrats att förlusten är att bedöma som verklig."

Innehavstiden

Vad beträffar innehavstiden har Regeringsrätten i RÅ 2001 not. 25 avseende taxeringsåren 2000-2002 uttalat bl.a. följande.

"H har ingått i S-koncernen sedan år 1983. I detta mål har uppgifter lämnats för räkenskapsåren 1992-1998. Som förutsättning för Skatterättsnämndens förhandsbesked får anses gälla att det – netto – inte förekommit överföringar av värden från H under tiden före år 1992 eller efter år 1998."

Regeringsrätten har såvitt kan utläsas inte avgränsat den tidsrymd under vilken nettovärdeöverföringar inte får ha skett. Det är värt att notera att kravet på företagen att spara räkenskapsinformation bara gäller fram till och med det tionde året efter utgången av det kalenderår då räkenskapsåret avslutades (7 kap. 2 § bokföringslagen). Detta innebär att den skattskyldige vid yrkande om avdrag för förlust vid avyttring av näringsbetingade aktier i princip har bevisbördan för att förlusten inte beror på värdeöverföringar även för år då skyldighet att spara räkenskapsinformation inte längre föreligger. Enligt RSV:s bedömning är det dock rimligt att beviskravet minskar när prövningen avser eventuella värdeöverföringar som ligger längre tillbaka i tiden.

Andra värdeöverföringar

RÅ 1995 ref. 83 och RÅ 1997 ref. 11 gällde endast värdeöverföringar genom skattefri utdelning och koncernbidrag men får anses ge uttryck för allmänna principer som även omfattar andra värdeöverföringar, t.ex. vid underprisöverlåtelser.

Inkråmsöverlåtelse till systerbolag för marknadsvärde

I RÅ 1994 ref. 22 prövades om förlust vid avyttring av ett dotterbolag kunde anses vara verklig trots att hela inkramet i dotterbolaget skulle överföras till ett systerbolag inom koncernen innan avyttringen. Eftersom det var en uttrycklig förutsättning i förhandsbeskedsansökningen att inkråmsöverlåtelser skulle göras för ett marknadsvärde ansågs förlusten vara verklig.

Efter RÅ 1997 ref. 11 har det kommit ett antal rättsfall från Regeringsrätten som måste beaktas.

Det första och det principiellt viktigaste är RÅ 1998 ref. 53. För-

**Utdelning lämnad
av mottaget
koncernbidrag**

utsättningarna i ärendet var, såvitt nu är ifråga, följande.

Värdeöverföringar i form av utdelningar från det avyttrade dotterbolaget hade gjorts med 1 536 807 tkr år 1993 och med 26 175 tkr år 1994. Moderbolaget hade lämnat aktieägartillskott till dotterbolaget med 1 125 486 tkr år 1992 samt koncernbidrag med 1 693 376 tkr år 1993 och 23 304 tkr år 1994. Resultatet, inklusive koncernbidragen, i dotterbolaget uppgick under moderbolagets innehavstid till 798 440 tkr.

Eftersom utdelningen från dotterbolaget inte rymdes inom dotterbolagets resultat ansåg Skatterättsnämnden att överskjutande del (1 562 982 tkr – 798 440 tkr) i praktiken utgjorde en återbetalning av det aktieägartillskott moderbolaget lämnat till dotterbolaget. Någon verklig förlust uppkom därför inte.

Regeringsrätten ändrade förhandsbeskedet och ansåg att en verklig förlust hade uppkommit. Regeringsrätten lämnade följande motivering.

”Av utredningen i målet framgår att utdelningen till moderbolaget möjliggjorts genom koncernbidrag från detta bolag till dotterbolaget. Det sammanlagda belopp som delats ut är lägre än summan av de värden som tillgodoförts dotterbolaget genom koncernbidrag för motsvarande år. Vid sådana förhållanden saknas anledning att reducera realisationsförlusten vid avyttringen av aktier i dotterbolaget med anledning av den utdelning som lämnats till moderbolaget”.

Den princip som Regeringsrätten fastslagit i RÅ 1998 ref. 53 har bekräftats och förtydligats i RÅ 2000 not. 146 och RÅ 2001 not. 25.

Regeringsrätten har i dom den 29 sept. 2000 (mål nr 4191-1999, överklagat förhandsbesked) klargjort att även koncernbidrag som dotterbolag mottagit från annat bolag än moderbolaget – dock ej från eget dotterbolag - ska reducera värdeöverföringar som dotterbolaget gjort. Om värdeöverföringarna från dotterbolaget är mindre än dessa koncernbidrag som dotterbolaget mottagit ska kapitalförlusten vid avyttring av dotterbolaget således inte reduceras. I den mån värdeöverföringarna är större men skillnaden rymms inom ”upparbetade vinstmedel” ska inte heller någon reduktion ske.

Ytterligare rättsfall av intresse är RÅ 1999 not 18.

Vid beräkning av en realisationsvinst ansåg Regeringsrätten att moderbolagets anskaffningsvärde (omkostnadsbeloppet) för dotterbolaget skulle ökas endast med skillnaden mellan lämnat aktieägartillskott och erhållen skattefri utdelning.

Den fråga som Regeringsrätten prövade var med Regeringsrättens egna ord om ”det aktieägartillskott som AB X lämnat till AB Z och den utdelning som AB Z kan komma att lämna till AB X ska behandlas var för sig vid inkomstbeskattningen eller om transaktionerna ska behandlas som en enhet och anskaffningsvärdet på aktierna anses öka endast med nettobeloppet”.

Regeringsrätten lämnade bl.a. följande motivering.

”I förevarande fall utgör hela den transaktionskedja, vari aktieägartillskottet och utdelningen ingår, en sammanhängande plan för ett samgående mellan olika bolag. Det grundläggande syftet har varit att placera en viss verksamhet i ett bolag med ett visst värde och utdelningen betingas av att aktieägartillskottet behövde göras innan värderingen slutförts. Utdelningen framstår som en justering av aktieägartillskottet. Anskaffningsvärdet ska därför på grund av aktieägartillskottet och den med ansökningen avsedda utdelningen ökas endast med mellanskillnaden.”

Räckvidden av RÅ 1999 not. 18 har prövats i RÅ 1999 not. 251 och RÅ 2001 not. 25.

I RÅ 1999 not. 251 hävdade RSV att de utdelningar som lämnats till moderbolaget nästan uteslutande hade genererats av de aktier som överlämnats som apportegendom till dotterbolaget och att detta inneburit att värdet av apportegendomen återtagits genom skattefri utdelning.

Skatterättsnämnden fann, med instämmande av Regeringsrätten, att det inte fanns ett sådant samband mellan apportemissionerna och utdelningarna till moderbolaget att moderbolaget kunde anses ha tagit tillbaka eller reducerat något aktieägartillskott.

I RÅ 2001 not. 25 uttalade Skatterättsnämnden beträffande en delfråga (fråga 4), vilket Regeringsrätten inte gjorde någon ändring i, följande.

”Frågan omfattar den situationen att S enligt skatteutjämningsystemet har erhållit ett koncernbidrag från dotterbolaget H men återfört kapitaldelen tillbaka till H. Den ställda frågan gäller om den således återförda kapitaldelen kan betraktas som ett kapitaltillskott till H som ökar anskaffningsvärdet på aktierna i detta bolag.

Som framgår är återföringen av kapitaldelen kopplad till mottagandet av koncernbidraget. Det synsätt som enligt nämndens mening får anläggas på transaktionerna är att de ingår i ett samlat förfarande som syftar till att endast mellanskillnaden ska varaktigt tillföras koncernbidragsmottagaren (S). Resultatet av förfarandet enligt frågan blir vid ett sådant

Koncernbidrag och återförd kapitaldel

synsätt, eftersom återföringsdelen understiger det mottagna koncernbidraget, att en värdeöverföring i stället har skett till S motsvarande mellanskillnaden och kan ... komma att reducera realisationsförlusten. Konsekvensen är således att något anskaffningshöjande kapitaltillskott inte kan anses ha lämnats i den situation som avses med frågan, jfr RÅ 1999 not. 18.”

Sambandet mellan koncernbidraget och den återförda kapitaldelen ansågs således vara så starkt i detta fall att transaktionerna vid beräkning av verklig förlust skulle behandlas som en enhet. Att en av överföringarna (koncernbidraget) ledde till omedelbara skattekonsekvenser medan den andra normalt inte skulle leda till några omedelbara skattekonsekvenser ansåg Regeringsrätten uppenbarligen sakna betydelse i detta sammanhang. Trots denna olikhet mellan överföringarna ansåg Regeringsrätten att dessa skulle behandlas som en enhet och att endast nettot av överföringarna skulle beaktas vid beräkningen av den verkliga förlusten. Transaktionerna i RÅ 1999 not. 18 avsåg överföringar som inte ledde till några omedelbara skattekonsekvenser (tillskott och skattefri utdelning).

Analys måste göras

Den förändring av rättsläget som utgången i RÅ 1997 ref. 11 innebär kräver många gånger att en analys fortsättningsvis görs av om värdeöverföringar från dotterbolaget ryms inom "upparbetade vinstmedel" eller alternativt att det på annat sätt visas att förlusten är orsakad av andra omständigheter än värdeöverföringarna. Vidare innebär RÅ 1998 ref. 53 och de två efterföljande fallen RÅ 2000 not. 146 och RÅ 2001 not. 25 att koncernbidrag som det avyttrade dotterbolaget mottagit ska beaktas på visst sätt. Detta bör i sin tur påverka beräkningen av "upparbetade vinstmedel" i den mån sådan beräkning därefter behöver göras. Slutligen innebär RÅ 1999 not. 18 och RÅ 2001 not 25 att speciella bedömningar ibland måste göras.

Inom RSV har i april 2001 upprättats en andra upplaga av en promemoria som mera ingående behandlar frågor kring verklig förlust vid försäljning av näringsbetingade aktier, dnr 4439-01/110. Avsikten är att promemorian ska ses över med jämna mellanrum och därför hållas aktuell även i framtiden.

Begränsningar i kvittningsrätten

Här bör anmärkas att begränsningar i rätten till kvittning av kapitalförluster på delägarätter mot vinster i den övriga näringsverksamheten finns i 48 kap. 26 § IL., se avsnitt 1.2.3.

Utredningskrav

Det är den skattskyldige som i enlighet med de allmänna principer som gäller inom taxeringsprocessen har att visa att förutsättningarna för yrkat avdrag föreligger.

I rättspraxis har en restriktiv inställning utvecklats när det gäller möjligheten att få avdrag för en förlust vid avyttring av ett näringsbetingat aktieinnehav.

Det finns en rad rättsfall där förlustens verklighet inte har ansetts kunna klarläggas eftersom det avyttrade bolaget tömtes på sina viktigaste tillgångar. Avdrag har då vägrats med motiveringar som "icke vara möjligt att konstatera huruvida verklig förlust skulle uppkomma" (RN 1957 4:3 och RN 1959 3:7), "det icke tillförlitligen kan utrönas, huruvida verklig förlust uppkommit" (RN 1969 3:4) och "inte kan avgöras om en bokföringsmässig förlust på aktierna i dotterbolagen motsvaras av en verklig förlust" (RÅ 1983 Aa 226). Se även Kammarrättens i Stockholm dom den 16 januari 1996, mål nr 1803-1994, där kammarrätten anförde:

”I enlighet med de allmänna principer som gäller inom taxeringsprocessen ankommer det på den skattskyldige att visa att förutsättningar för yrkat avdrag föreligger. Med hänsyn till att AB X i sin deklaration uppgett att avsikten med förvärvet av aktierna varit att överta AB Y:s marknad i Sverige och med hänsyn till att maskiner och inventarier överfördes till AB X redan efter ett år finner kammarrätten att AB X inte har visat att den bokföringsmässiga förlusten också motsvaras av en verklig förlust. Rätt till avdrag såsom för driftförlust i rörelse på grund av försäljningen av aktierna i dotterbolaget föreligger således inte.”

Det finns ett antal kammarrättsdomar där hela eller delar av en förlust vägrats p.g.a. att den skattskyldige inte visat att värdeöverföringarna tagits från vinstmedel som uppkommit under innehavstiden. Några av dessa är domar från Kammarrätten i Stockholm den 20 december 1999, mål nr 6262-1998 och den 29 november 2000, mål nr 5725-1999 samt från Kammarrätten i Göteborg den 11 juni 1999, mål nr 8122-1996 och den 31 oktober 2000, mål nr 4529-1998. Inte i någon av dessa domar har det specificerats hur uträkningarna gjorts men de visar var bevisbördan ligger.

Avyttring av handelsbolag

I RÅ 1993 not. 745 (avseende 1989 års taxering) reducerade Regeringsrätten förlusten i inkomstslaget rörelse för ett aktiebolag som sålt en näringsbetingad andel i ett kommanditbolag med de underskott från kommanditbolagets verksamhet som aktiebolaget tidigare tillgodogjort sig avdrag för.

I RÅ 1999 ref. 13 (avseende 1988 års taxering) gjordes samma

bedömning vid beräkning av ett aktiebolags rörelseförlust i samband med avyttring av kommanditbolagsandelar som utgjorde

omsättningstillgångar. Regeringsrätten anförde i RÅ 1999 ref. 13 bl.a. följande.

”Innebörden av kravet att förlusten ska vara ”verklig” har vanligen ansetts vara att avdrag inte medges om förlusten vid avyttringen har sin grund i att det ägda bolaget tillgodogjort sig värden ur det ägda bolaget utan beskattningsekvivalens. I ett år 1993 avgjort mål (RÅ 1993 not. 745), som gällde frågan om avdrag skulle medges för förlust vid överlåtelse av rörelsebetingade andelar i kommanditbolag (anläggningstillgångar), bedömde Regeringsrätten att motsvarande avdragsbegränsning borde gälla om ägarbolaget redan fått skattemässiga fördelar genom andelsinnehavet.

Regeringsrätten finner att det också i fall där avyttringen avser handels- eller kommanditbolagsandelar som är hänförliga till omsättningstillgångar är motiverat att vidmakthålla ett krav på att förlusten ska vara verklig för att avdrag ska medges för denna som driftförlust i rörelse. I fråga om innebörden av denna förutsättning saknas det vidare anledning att inta en annan ståndpunkt än som kommit till uttryck i 1993 års förenämnda avgörande.”

Dessa båda fall avser tiden före 1990 års skattereform men får i berörda hänseenden antas vara uttryck för gällande rätt även idag.

Frågan om förlust på andelar i handelsbolag som uppkommer i samband med likvidation av handelsbolaget ska anses utgöra verklig förlust eller ej har behandlats av regeringsrätten i en dom avkunnad 2002-11-08 (mål nr. 4248-2001, överklagat förhandsbesked). Omständigheterna i målet var följande:

Två nybildade aktiebolag förvärvade andelarna i ett handelsbolag som innehade fastigheter. Härefter likviderades handelsbolaget och fastigheterna utskiftades i samband härmed till aktiebolagen till underpris.

Skatterättsnämnden ansåg att förlusten på andelarna i samband med likvidationen skulle reduceras med hänsyn till att fastigheterna utskiftats till underpris. Regeringsrätten ändrade dock nämndens beslut och anförde:

”Av 44 kap. 23 § inkomstskattelagen (1999:1229) följer att avdrag kan medges för en kapitalförlust endast om förlusten är verklig. Någon sådan bestämmelse fanns inte i den tidigare inkomstskattelagstiftningen men en motsvarande princip tillämpades i praxis sedan länge i fråga om förluster på aktier

och andelar i inkomstslaget rörelse och principen fick efter 1990 års skattereform en vidare tillämpning. Innebörden av kravet på att en förlust skall vara verklig har vanligen ansetts vara att avdrag inte medges om förlusten har sin grund i att det ägande bolaget tillgodogjort sig värden ur det ägda bolaget utan skattekonsekvenser (jfr RÅ 1999 ref. 13).

Den i målet aktuella kapitalförlusten har inte sin grund i att fastigheterna överförs till det nybildade bolaget till underpris utan skattekonsekvenser. Samma kapitalförlust skulle uppkomma även om utskiftningen skedde till marknadspris eller fastigheten före utskiftningen såldes till någon utomstående (jfr förhållandena i rättsfallet RÅ 1999 ref. 35). De i ansökningsbeskrivna transaktionerna utgör därför inte grund för att anse att kapitalförlusten inte är verklig.”

Kapitalförlusten på andelen blir i detta fall såsom regeringsrätten påpekar densamma oavsett om avräkningspriset på fastigheterna sätts till marknadspriset eller ej. Detta på grund av att den justerade anskaffningsutgiften på andelen påverkas av storleken på den kapitalvinst/kapitalförlust som uppkommer vid avyttringen av fastigheterna. Kapitalförlusten på andelen har således i detta fall inte sin grund i att överföringen av fastigheterna sker till underpris.

1.7.2 Definitiv förlust

Definitiva förluster

Ett grundläggande krav är att förlusten är definitiv, jfr 44 kap. 26 § IL. Förlusten ska vara realiserad genom avyttring, se 44 kap. 3, 7 och 8 §§ IL för en definition av nuvarande avyttringsbegrepp. En nedskrivning av aktievärdet under innehavstiden innebär ingen realiserad förlust och är därför inte avdragsgill (jfr RÅ 1982 Aa 108). Vid avyttringar med kapitalförlust till företag inom samma intressegemenskap föreligger ingen omedelbar rätt till avdrag, se avsnitt 18.2.